

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕРАЗМУС+ ОФІС В УКРАЇНІ

Funded by the
European Union

Навчальний посібник
“Екологічне виховання дітей:
європейський підхід”

для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта

(у рамках проекту Erasmus+ Jean Monnet Module “*Ecological education of
preschool and primary school children: a European approach*”

Project: 101085524 — EcoEdEU — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №11 від 28.06.2024 року)

Рецензенти:

Баюрко Наталія Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри біології Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Окулова Любов Вікторівна, вчитель початкових класів комунального закладу «Вінницький ліцей №8» Вінницької міської ради

Карук, І.В., Стахова, І.А., Казьмірчук, Н.С. (2024). Екологічне виховання дітей: європейський підхід : навчальний посібник. Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. 111 с.

У посібнику теоретично обґрунтовано особливості екологічного виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, представлено методичні розробки завдань, ігор, квестів, проєктів, які використовуються у освітньому процесі дітей.

Посібник буде корисний майбутнім педагогам спеціальності 012 Дошкільна освіта і 013 Початкова освіта, вихователям закладів дошкільної освіти, вчителям початкових класів, гувернерам, тьюторам та іншим.

©VSPU

© *Karuk I.V., Stakhova I.A., Kazmirchuk N.S.*

Зміст

Передмова	4
Особливості екологічного виховання дітей відповідно до концепції Нової української школи	7
Забезпечення сприятливого пізнавального середовища для екологічного виховання молодших школярів	34
Використання проєктних технологій в освітній діяльності дітей ...	37
Організація пізнавально-ігрової діяльності дітей.....	59
Список використаних джерел.....	89
Додатки.....	92

Передмова

З огляду на євроінтеграційну політику нашої держави, актуальним постає питання природоохоронної діяльності у всіх сферах життєдіяльності людини. Екологічна криза, у якій перебуває Україна (аварія на Чорнобильській атомній електростанції, забруднення річок, морів, вирубування лісів, зсув ґрунтів, шкідливі викиди в атмосферу), породжує низку невідкладних завдань, пов'язаних з очищенням, відновленням та збереженням природного довкілля, виконання яких не тільки забезпечить високий екологічно збалансований рівень життя населення, але й відкриє Україні шлях до європейського та світового простору. У період планетарних змін, екологічної нестабільності й загрози життю людини, політику держави спрямовано на співпрацю з міжнародними та світовими організаціями для створення та підтримки безпечного середовища існування людини.

Україна веде активну екологічну політику, вона ратифікувала та підписала нормативні документи, що засвідчують її рух у напрямі природоохоронної діяльності (*Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку, The Tbilisi Communiqué – Educate Today for a Sustainable Future, Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення, Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі, Роттердамська конвенція тощо*).

У Концепції екологічної освіти України наголошується на важливості залучення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку до природоохоронної діяльності. У Законі “Про охорону навколишнього природного середовища” вказано, що підвищення екологічної культури суспільства забезпечується освітою та вихованням у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Зважаючи на масштабні екологічні проблеми нашого суспільства, першочерговим завданням освіти є виховання природничо свідомої та гуманної особистості, яка має сформовану природничо-екологічну компетентність,

здатна розумно ставитися до навколишнього середовища, зберігати та примножувати його ресурси. Природа є джерелом духовного розвитку і становлення особистості. Розвивати любов та милосердя до природи варто починати ще з раннього дитинства на рівні чуттєвого сприймання та творчого переосмислення. Дитинство є сенситивним щодо формування природничо-екологічного ставлення дітей до природи. Саме в цьому віці вони безболісно й невимушено, часто в грі, опановують основи гуманної середовищної поведінки, яка згодом трансформується в основи особистісної поведінки.

Ефективний вплив природи на розумовий розвиток, формування моральних та естетичних якостей особистості знаходимо у працях видатних педагогів Ж.Руссо, Й.Песталоцці, Ф.Дістервега, С. Русової, В.Сухомлинського. Особливості становлення екологічного світогляду дітей обґрунтовано у дослідженнях Н.Баюрко, Г.Беленької, Н.Глухової, Н.Горопахи, О.Грошовенко, Н.Лисенко, С.Ніколаєвої, З.Плохій, Л.Присяжнюк, Г. Пустовіта та ін.

Екологічне виховання дітей здійснюється через: вивчення реальних об'єктів навколишнього середовища; встановлення найбільш загальних взаємозв'язків між ними; засвоєння соціального досвіду стосовно пізнання природи, формування у навчальному процесі природничо-наукової картини світу; в процесі створення образу природи під час практичного застосування знань про природу, формування цілісностей різних рівнів природничих знань, враховуючи на кожному етапі європейський досвід.

Ефективно сприяє екологічному вихованню дітей інтегрований курс «Я досліджую світ», який поєднує в собі зміст п'яти освітніх галузей (природничої, соціальної, громадянської, історичної, здоров'язбережувальної). Цей курс забезпечує індивідуальний особистісний розвиток учнів початкової школи шляхом формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду. Він охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні екологічні задачі.

Екологічне виховання дітей здійснюється в контексті реалізації проекту Erasmus+ Jean Monnet Module “Ecological education of preschool and primary school children: a European approach” Project: 101085524 — EcoEdEU — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH).

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ВІДПОВІДНО ДО КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У концепції Нової української школи визначено ключові компетентності, які мають бути сформовані в учнів початкової школи, а саме: «спілкування державною та іноземними мовами, компетентність у природничих науках та технологіях, здатність вчитися протягом життя, ініціативність і підприємливість, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність та здорове життя, математична, інформаційно-цифрова компетентності, соціальна та громадянська компетентності». У концепції НУШ визначено, що сучасний педагог має справу із дітьми нового покоління, які відрізняються своїм прагненням до розвитку, неординарністю мислення, здатністю працювати в швидкозмінних умовах, використовуючи різноманітні гаджети тощо. Освітній процес готує учнів до активної суспільної життєдіяльності в майбутньому, проте сьогодні важко сказати якою вона буде, зрозуміло лише те, що самих знань не вистачить, потрібно сформувати цілісну систему, комплекс уявлень про світ, взаємозв'язки та взаємозалежності в ньому, способи поведінки та умови контактування, саме цим і займається нова українська школа, формуючи наукову картину світу молодших школярів.

Завдання, закладені в концепції Нової української школи реалізує навчальна дисципліна «Я досліджую світ», яка вважається предметом нової генерації, адже інтегрує в собі зміст п'яти освітніх галузей (природничої, соціальної, громадянської, історичної, здоров'язбережувальної). Навчальний і методичний матеріал, яким наповнена дисципліна, забезпечують не тільки формування необхідних компетентностей, але й цілісної наукової картини світу.

Зміст навчальної дисципліни «Я досліджую світ» базується на принципах дитиноцентризму (інтереси учня перебувають у центрі вирішення будь-яких педагогічних питань), природовідповідності (врахування анатомо-фізіологічних та психолого-емоційних особливостей дитини), науковості (використання

достовірних перевірених фактів та формування системи зв'язків у комплексі «причина-наслідок», врахування вікових та індивідуальних особливостей тощо. Проте провідним принципом побудови змісту освітнього предмета «Я досліджую світ» залишається принцип інтеграції. Він спрямований для встановлення міжпредметних зв'язків, що активно впливає на формування наукової картини світу молодшого школяра.

Я. Коменський доводив, «що взаємопов'язане у природі, повинно викладатися у подібному зв'язку в школі, важливою умовою створення цілісної системи знань є встановлення зв'язків між навчальними предметами» (Левківський, 2006). Реалізація міжпредметних зв'язків спрямована на швидке сприймання, переосмислення, засвоєння, систематизацію, закріплення та поглиблення знань. «Інтегровані програми дозволяють органічно комбінувати різні дисципліни та сприяють всебічному розвитку учнів». У своєму дослідженні А. Богуш поділяє програми за ступенем інтеграції на такі як: «координаційні (знання з однієї сфери ґрунтуються на знаннях з іншої); комбінаційні (поєднання декількох навчальних дисциплін в одну); амальгамні (вивчення певного питання глобального характеру з різних точок зору із залученням знань з кількох галузей)» (Богуш, 2006). Інтегровані програми можуть об'єднувати такі дисципліни: «суміжні природничі та гуманітарні науки; не споріднені природничі науки; теоретичні та прикладні науки; природничі та суспільні науки».

Метою навчальної програми «Я досліджую світ» (автор О. Савченко) передбачено «індивідуальний особистісний розвиток учнів початкової школи шляхом формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі». Метою навчальної дисципліни «Я досліджую світ» (автор Р. Шиян) є «формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи,

утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довкіллі».

У програмі «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» визначено, що формування наукової картини світу дітей має реалізовуватися через принцип інтеграції:

- міжпредметні зв'язки у матеріалі, який пропонується дітям (освітні напрями, лінії, специфічні види дитячої діяльності з освоєння освітніх галузей);
- поєднання методів навчання задля всебічного розгляду поняття та його характеристики;
- тісне переплетення теорії та практики з метою використання набутого досвіду;
- розвиток інтегративних якостей особистості;
- організацію різних видів діяльності (образотворчої, мовленнєвої, технічної, обчислювальної, музичної, фізичної тощо) (Крутій, 2018).

Автори програми (К. Крутій, І. Стеценко) переконливо доводять, що формування наукової картини світу дітей можливе у комплексі викладання таких блоків дисциплін: S – наукові, T – технологічні, R – читання, письмо, E – інженерні, A – мистецькі, M – математичні, що в комплексі становлять STREAM-освіту, тобто напрямок із формування цілісності знань, накопичення досвіду та його реалізації (Крутій, Стеценко, 2020). Розглянемо детальніше можливості STREAM-освіти у процесі формування наукової картини світу дітей на уроках «Я досліджую світ» (таблиця 1).

Таблиця 1. Освітній потенціал STREAM-освіти у процесі екологічного виховання дітей

STREAM-освіта	Обґрунтування
S – науки	учні набувають основні елементарні знання із природничо-наукових дисциплін (природознавство, біологія, географія, ботаніка, екологія), соціальних та громадянських наук; у них

	формуються навички гуманного, толерантного поводження в природному та суспільному довіллі, виховується повага до оточуючих, бережливе ставлення до природи.
Т - технології	у процесі освітньої діяльності вчитель реалізує такі технології: експериментально-дослідну, інтерактивну, проектну, естетико-екологічну тощо; учні виконують необхідні завдання в контексті цих технологій, тобто залучаються до продуманого технологічного процесу, що впливає на формування у них наукової картини світу.
Р – читання, письмо	молодші школярі читають додаткову дитячу літературу енциклопедичного характеру, пишуть есе за змістом прочитаного, вчаться висловлювати власну думку, обґрунтовувати та аргументувати її.
Е – інженерінг	учні здатні встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, які відбуваються у системі «людина-природа», «людина-соціум», «природа-соціум»; розуміти взаємозалежність один від одного усіх компонентів оточуючого довкілля, здатність наперед прораховувати кроки у роботі визначених систем.
А - мистецтво	у процесі освітньої діяльності учні знайомляться з різними видами мистецтва (літературного, художнього, образотворчого, музичного тощо), яке багатогранно розкриває відносини у довіллі, акцентує увагу на естетико-екологічному погляді на світ, розвиває естетичне сприйняття та формує естетичний смак.
М - математика	молодші школярі навчаються правильно робити розрахунки (вимірювати довжину та ширину природних об'єктів, визначати тривалість дня та ночі, вимірювати температуру повітря та кількість опадів, розумітися на масштабуванні, вираховувати калорійність продуктів тощо).

Таким чином, використання програми «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» сприяє комплексному засвоєнню знань, формуванню необхідних умінь та навичок, встановленню взаємозв'язків, що стане основою наукової картини світу молодших школярів.

Аналіз підручників та робочих зошитів з навчального предмету «Я досліджую світ» для учнів 1-2 та 3-4 класів (Т. Гільберг, С. Тарнавська, О. Гнатюк, С. Павич) дозволив виокремити основний алгоритм формування наукової картини світу, а саме:

- аналіз явищ, подій, які відбуваються навкруги, виявлення їх істотних ознак;
- встановлення причин виникнення явищ чи подій;
- припущення наслідків, які можуть викликати явища та події;
- графічне зображення подій та наслідків, їх схематичне промальовування;
- глибокий аналіз схеми;
- обґрунтування висунутих припущень;
- формулювання власних висновків.

Завдання, запропоновані авторами, спрямовані на те, щоб учні не просто репродуктивно запам'ятовували, а потім відтворювали причинно-наслідкові зв'язки, які є у природному та суспільному довіллі, а розуміли та сприймали їх внутрішній зв'язок, усвідомлювали, що у кожного явища є своя причина та наслідок, який може спочатку бути латентним (прихованим), але все ж настане (Гільберг, 2019).

У підручниках та робочих зошитах з навчальної дисципліни «Я досліджую світ» (І. Большакова, М. Пристінська) тісно переплітаються природнича та соціальна складова, які інтегруються в інші освітні галузі, наочно демонструючи, як певна подія у одній із сфер буття людини впливає на інші, тобто презентує цілісність навколишнього середовища та науково його обґрунтовує. Завдання, запропоновані авторами, спрямовані на розвиток системного, креативного, логічного мислення; вони представлені у вигляді

таблиць, схем, діаграм. У робочих зошитах представлені чіткі інструкції виконання дослідів та практичних робіт тощо (*Большакова, Пристінська, 2017*).

Гармонійну інтеграцію освітніх галузей (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної, здоров'язбережувальної, громадянської, історичної, мистецької) презентують підручники та робочі зошити для учнів 1-4 класів навчального предмета «Я досліджую світ» (О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко). Їх основною метою є екологічне молодших школярів через багатопланове пізнання об'єктів навколишнього середовища; дослідження взаємозв'язків у природі та соціумі шляхом спостереження та експериментування; визначення впливу певної події чи явища на різні сфери життя людини; встановлення міжпредметних зв'язків тощо; демонстрацію способів використання набутих знань, умінь, навичок; висловлювання припущень, відстоювання власної думки. Навчальний матеріал у підручнику поділений на інтегровані тижні, які містять важливу інформацію для вивчення певної теми, практичні завдання, репродуктивні та творчі досліді, цікавинки тощо (*Волощенко, 2018*).

О. Іщенко пропонує інтегрований курс «Я досліджую світ» реалізовувати шляхом наскрізної інтеграції разом з такими предметами як українська мова, читання та математика, таким чином у дитини формується цілісна якість сприйняття світу, здатність науково обґрунтовувати зв'язки в довкіллі, встановлюючи їх причину та можливі наслідки (*Іщенко, 2019*).

У ході екологічного виховання дітей варто пропонувати завдання, які б могли активізувати емоційний стан дитини, вплинути на її душевний стан, через емпатійне сприймання стимулювали її до природоохоронної діяльності.

Наводимо приклади завдань для екологічного виховання дітей.

ПРИРОДА НАВКОЛО НАС

1. Розглянь картинки, познач ті, які тобі подобаються більше. Поясни свою думку.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

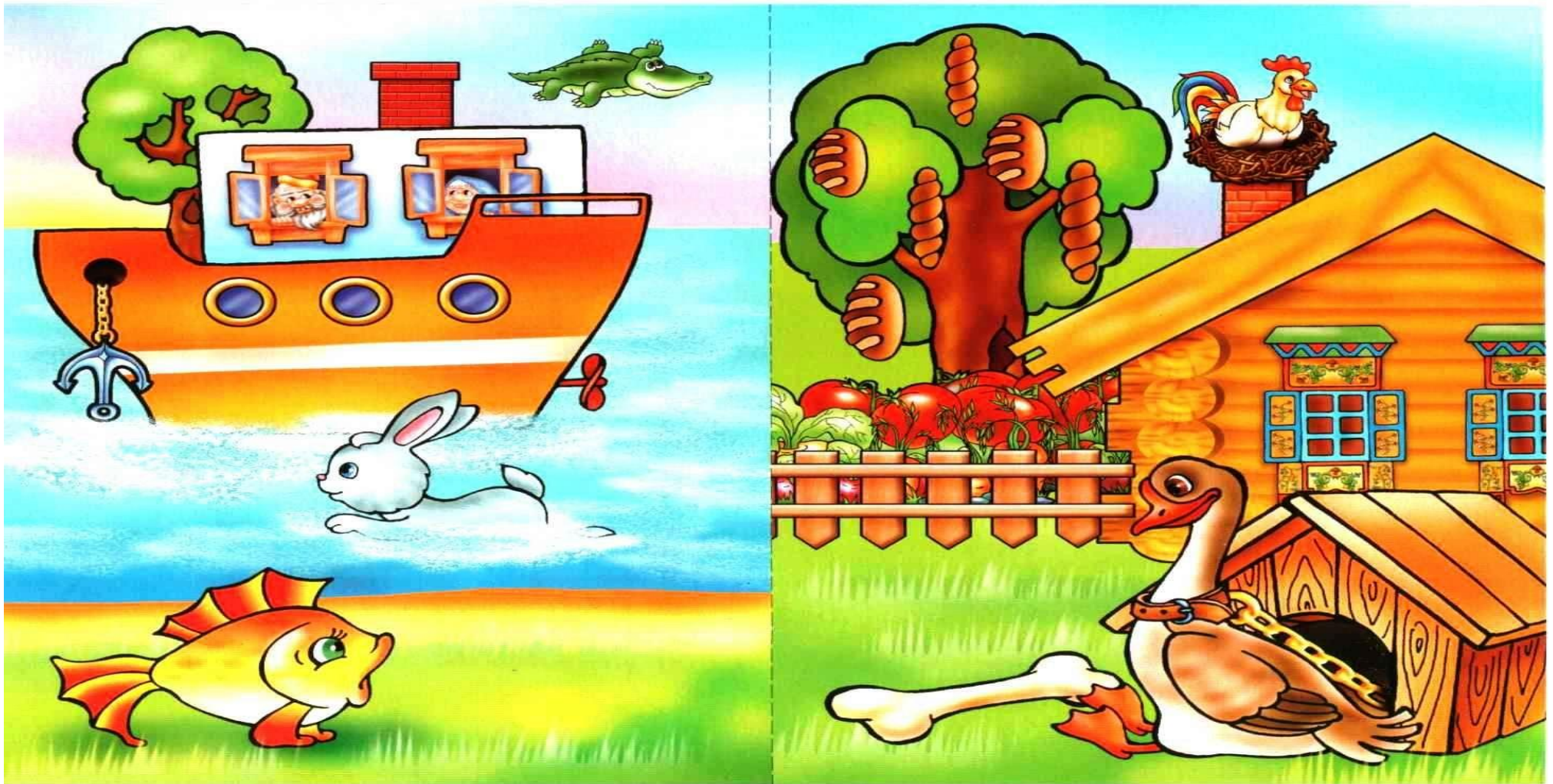
2. Розглянь картинку, визнач об'єкти природного та рукотворного світу. Як ти вважаєш, чи може людина жити в гармонії з природою?

3. Знайди взаємозв'язки. Поясни.

4. Розглянь картинку та визнач, де помилився художник.

РОСЛИНИ, ЯКІ НАС ОТОЧУЮТЬ

1. Послухай розповідь та дай відповіді на запитання.

Максимко та Алінка поверталися додому із дитячого садочка, на клумбі біля свого будинку вони побачили чарівні ромашки. Квіти були такі гарні, що діти не втрималися та нарвали великий букет. Вранці, вийшовши на прогулянку, діти поглянули на клумбу та засмутилися, вона була потоптана, квіти поопускали додолу свої голівки, ранкова роса заліковувала їх рани.

- Як ти вважаєш, чому засмутилися діти?
- Як би ти почував себе на місці клумби? Розкажи про свої почуття.
- Який висновок про свій вчинок мали зробити Максим та Алінка?
- Щоб ти міг запропонувати дітям, для того щоб зберегти прекрасну клумбу?

- **Вилікуй клумбу та домалюй рослини, які б могли стати її окрасою**

2. У бабусі на грядці вирости смачні овочі, розглянь та назви, які саме. Скажи, як овочі впливають на здоров'я людини? Зобрази свою грядку корисних овочів.

3. Уяви, що зникли усі рослини на Землі. Як би виглядала наша планета? Яка роль рослин у нашому житті? Поясни свою думку. Як ти вважаєш, що потрібно робити, щоб зберегти рослинний світ? Поясни, як ти розумієш наступне зображення:

4. Зобрази свій природоохоронний знак.

ЛІС – ЛЕГЕНІ НАШОЇ ПЛАНЕТИ

1. Відгадай загадку: «Взимку зігріває, весною звеселяє, влітку охолоджує, восени годує».
2. Розгляньте картинки, на якій діти бережно ставляться до природи? Поясніть свою думку.

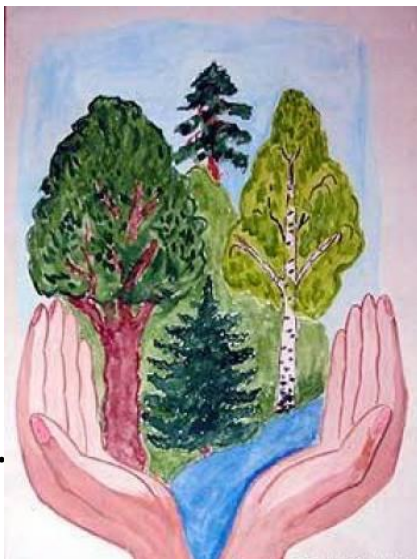

3.

0

зкажи, як ти поводишся в лісі?

4. Як ти розумієш фразу: «Ліс – легені планети»?
5. Поясни, як ти розумієш ось цей природоохоронний знак:

7.

6. Розмаююль картинки – озелени ліс. Придумай назву до кожного зображення.

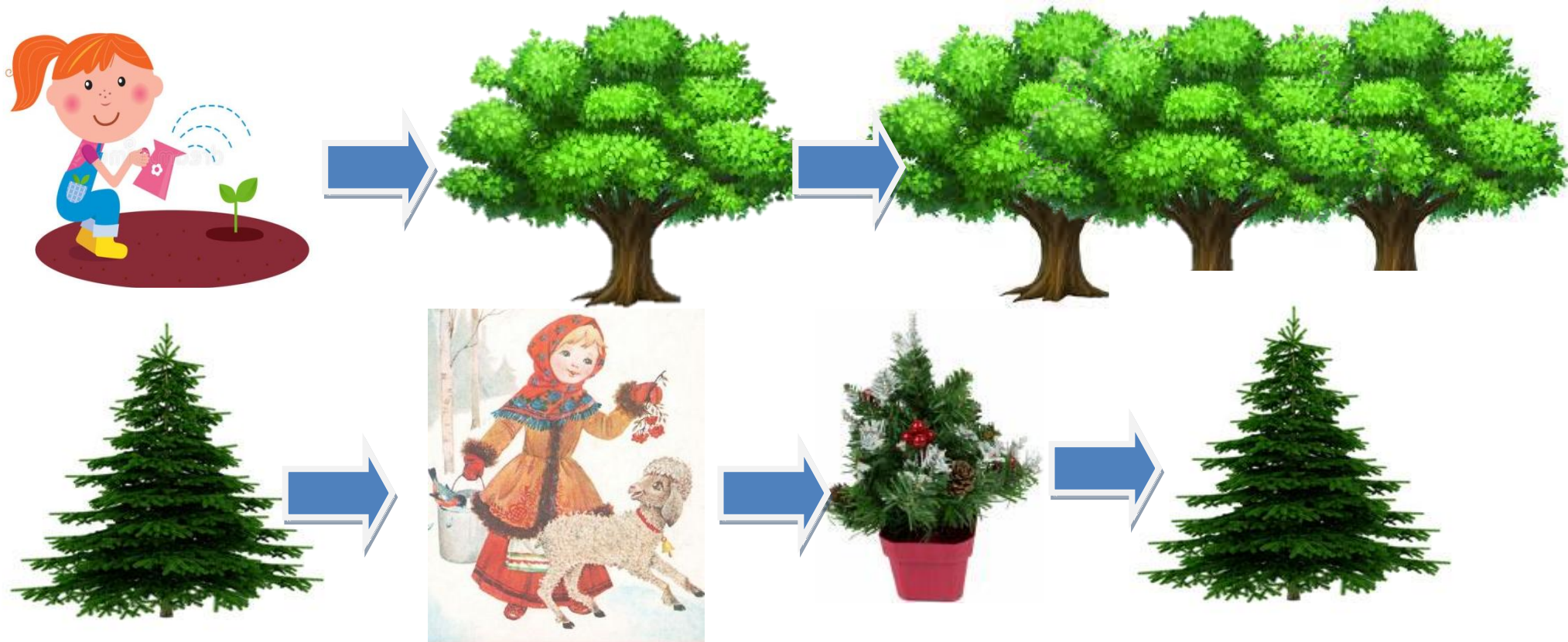

слухай історія та скажи, як би ти вчинив у цій ситуації:

Миколка та Артемко живуть поблизу лісу. Одного разу, під час прогулянки, вони дійшли до лісового озера, на якому плавали білосніжні лебеді, своєю красою птахи зачарували хлопців. А коли лебеді полетіли, хлопці роззирнулися та помітили, що навкруги брудно: розкидані пластикові пакети, бутилки, банки з консерв.

- Знов хтось відпочивав на вихідних, – промовив Артемко.
- Треба прибрати, – відповів Миколка.
- Та ні, я краще інше місце для відпочинку пошукаю, – сказав Артемко.
- А я приберу, – сказав Миколка, – перед лебедями соромно.

8. Поясни ланцюжки.

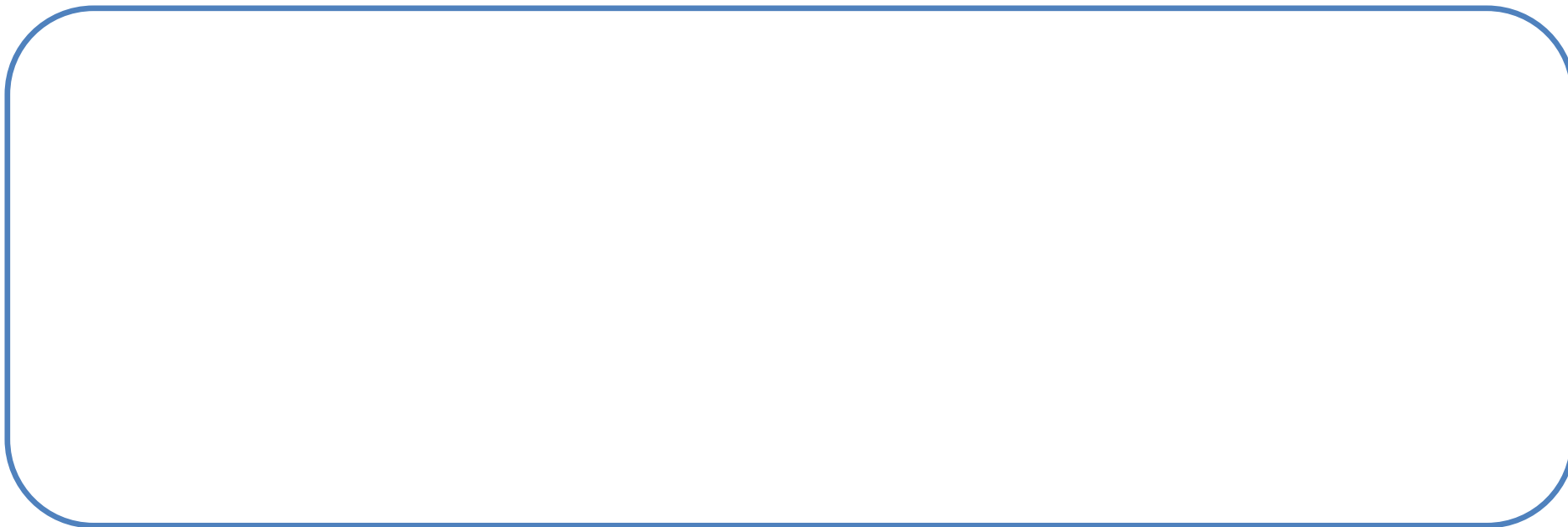

ЗВІРІ У НАШОМУ ЖИТТІ

1. Розглянь картинку, яких звірів ти помітив. Розкажи про особливості їх життєдіяльності.

2. Які четвероногі улюбленці є у тебе? Розкажи про них, зобрази. Як ти дбаєш про своїх «друзів».

3. Хто зображений на картинках? Як ти вважаєш, чому люди допомагають звірям?

ПТАХИ – ЧАСТИНА ПРИРОДИ

1. Розглянь картинку, які птахи зображені перед тобою? Охарактеризуй їх. Складіть казку про пригоди

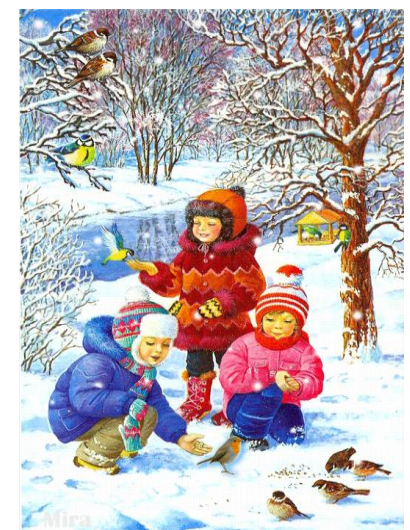
Д
С

2. Скажи, які птахи цвірінькають, які гелгочуть, скрекочуть, каркають, тьохкають, курличуть.
3. Обведе **жовтим** олівцем перелітних птахів, **синім** – зимуючих, а **зеленим** – домашніх.

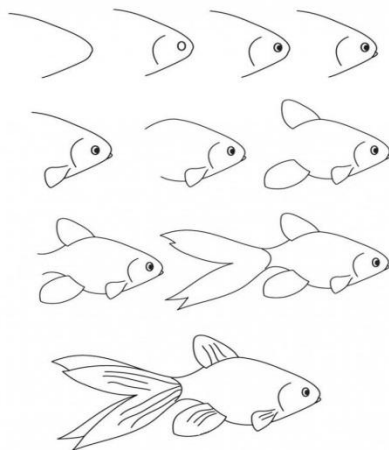

4. Розглянь картинки, як діти дбають про птахів. Склади невелику історію за мотивами однієї картинки.

ПІДВОДНІ МЕШКАНЦІ

1. Чи є акваріум у тебе вдома або у групі! Ти спостерігав, як поведуться рибки у ньому?
2. Розглянь рибки в акваріумі! Якого вони забарвлення? На кого схожі? Домалюйте рибку для акваріуму за зразком.

3. Розглянь картинки, розкажи про почуття рибок у даний момент.

4. Розглянь малюнок, на які геометричні фігури схожі рибки
5. Чи відомі тобі основні правила риболовлі? Розкажи про них

6. Поглянь, у якій воді доводиться жити рибкам. Намалюй для них чисте озеро.

ЯСКРАВИЙ СВІТ КОМАХ

1. Подаруй кожній комашці квіточку, поясни свій вибір.

2. Склади історія про пригоди комах.

3. Розглянь картинки, опиши комах зображених на них.

4.Розглянь картинку, скажи з якими комахами можна порівняти людину.

ГРИБИ НА ГАЛЯВИНІ

1. Ти любиш збирати гриби? З ким ти ходеш до лісу по гриби?
2. Розглянь корзинки з грибами, яку б з них ти взяв до свого столу? Поясни.

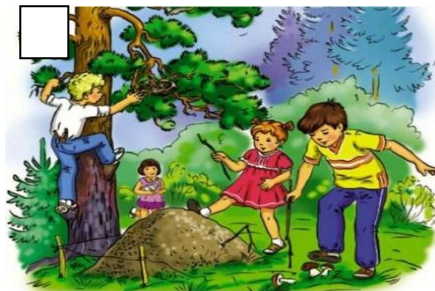

3. Домалюй грибочки для їжачка та білочки, щоб їм було чим поласувати.

ДИТИНА У ДОВКІЛЛІ

1. Розглянь картинки, познач ті, на яких діти поводять себе гуманно по відношенню до природи.

2. Продовжи малювати екологічні знаки, які допоможуть зберегти природу

3. У твоїй школі учням доручили зняти фільм про природу. Долучайся також. Зобрази природне довкілля на пустому слайді.

4. Прикрась карту Європейського Союзу.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ПІЗНАВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Екологічне виховання дітей – це складний та довготривалий процес, який потребує створення сприятливого середовища, комфортної освітньої атмосфери. «Я досліджую світ» – інтегрований курс, що передбачає пізнавальну, дослідницьку, практичну, творчу діяльність учнів початкової школи. Саме тому для педагога важливо на уроках «Я досліджую світ» створити сприятливе пізнавальне середовище для виконання різних робіт, набуття теоретичного та практичного досвіду, адже це стимулюватиме процес формування наукової картини світу.

Пізнавальне середовище – це світ, де кожній дитині надається право створювати власну картину світу на основі наявних у цьому світі можливостей. Це фактор життєдіяльності дитини, в якому на основі моделювання світу забезпечується соціальний розвиток особистості, творче ставлення до життя, центр світовідчуттів і світобачень дитини як основа творення власної картини світу, що дозволяє їй задовольняти потреби в контактах із соціальним довкіллям.

У процесі роботи із молодшими школярами необхідно застосовувати різні матеріали, які сприяють формуванню наукової картини світу: таблиці, схеми («Кругообіг води в природі», «Будова рослин», «Будова тварин» тощо), макети, моделі, настільно-друковані ігри, ребуси, головоломки. Доречним є використання матеріалів, що стимулюють розвиток пізнавальної активності учнів – дитячі енциклопедії, ілюстровані видання про навколишній світ («Рослини навколо нас», «Тварини», «Космос»), дитячі журнали («Колосок», «Пізнайко», «Світ цікавинок», «Наша планета земля») альбоми із зображеннями різних природних об'єктів, відео, аудіо записи. Також цікавим для молодших школярів буде знайомство із видатними науковцями, дослідниками, поетами, письменниками, акторами, які зможуть поділитися

власним досвідом, розповісти свою історію життя, своє бачення загальних проблем та світу в цілому.

У процесі екологічного виховання молодших школярів важливо проводити екскурсії до бібліотеки, театру, художніх виставок, музеїв; запрошувати до дитячого садочка представників пожежної інспекції, поліції, медицини, щоб розширити дитячий кругозір стосовно різних сфер життєдіяльності, навчити встановлювати зв'язки, комунікувати, набути необхідних знань для життя в суспільстві.

Класну кімнату також необхідно оформити належним чином, щоб інтер'єр сприяв розвитку дитячої пізнавальної активності: розмістити та щотижнево (щомісячно) змінювати тематичне оформлення. Відповідно до осередків Нової української школи укомплектувати освітнє середовище, а саме:

- Осередок читайлика (наповнити класну бібліотеку навчально-пізнавальною літературою), вести щоденник читача, в якому фіксувати цікаві факти про природу, суспільство тощо), обговорювати прочитане та ділитися досвідом.
- Осередок навчально-пізнавальної діяльності має на меті створення умов для спостереження та догляду за куточком живої природи, що передбачає фіксування змін, які відбуваються у житті рослин та тварин, покращення умов їх життя. Така робота забезпечує пізнавальний розвиток дитини (можливості для експериментування з природним матеріалом, систематичних спостережень за об'єктами живої та неживої природи, самостійної постановки запитань та пошуку відповіді на них), її естетичного розвитку (сприймання краси природи, різноманітності її форм та барв); формування моральних якостей та екологічно грамотної поведінки дитини (цьому сприяє щоденний догляд за живими об'єктами та спілкування з ними, вправлення у виробленні навичок природокористування). В осередку навчально-пізнавальної діяльності можна розмістити календар погоди, який учні вестимуть самостійно, така робота стимулює до розвитку спостережливості, діти активно помічають зміни навкруги, емоційно

сприймають негаразди з рослинами і тваринами, засуджують негативні дії однолітків і дорослих, які шкодять довкіллю тощо.

- Осередок юного дослідника передбачає відведення місця для дослідів: пророщування насінин, цибулини; експериментування з рідинами, корисними копалинами тощо. Тому такий осередок бажано забезпечити наступним інвентарем: дощечки, колбочки, пробірки, пластикові склянки, палички, лопатки. Експериментування з речовинами та матеріалами допомагає учням краще пізнати навколишнє середовище, встановити причинно-наслідкові зв'язки, що є основою формування наукової картини світу.
- Осередок школяра має містити освітнє обладнання, яке допоможе комфортно навчатися: парта-трансформер, стілець, навчальне приладдя тощо.
- Осередок творчості передбачає наявність матеріалів для креативного розвитку дітей: альбоми, фарби, олівці, кольоровий картон. Свої уявлення про світ учні можуть зобразити на папері: малюнок, аплікація, розповідь, вірш, твір.
- Тематичний осередок: використання плакатів «Природа рідного краю», «Тварини», «Птахи», «Риби», «Звірі», «Довкілля», «Мої друзі», «Театр», «Кіно», «Світ професій» тощо. Зміна тематики допоможе учням детальніше дізнатися інформацію, проаналізувати її та встановлювати зв'язки між різними системами «природа – людина», «людина – соціум», «соціум – природа» тощо.

Пізнавальне середовище допоможе дитині швидше зрозуміти особливості природного та соціального довкілля, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними, розширювати панорамність мислення, творчо підходити до виконання завдань, тобто сформувати в учнів наукову картину світу.

Таким чином, створення сприятливого пізнавального середовища на уроках «Я досліджую світ», активне залучення дітей до роботи в осередках під

час занять допоможе вчителів цілісно сформувати образ світу та науково обґрунтувати його.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

Метою сучасної освіти є становлення особистості, як висококультурної, розвиненої та творчої, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку. Можливість здобути відповідний досвід і уміння надає проектна діяльність, яка є інструментом, що створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо) і самостійності особистості в досягненні нового.

Проектна технологія у освітню діяльність почала широко впроваджуватися ще на початку минулого століття. Її розробниками вважаються Дж. Дьюї, У. Кілпатрік, Е. Коллінгз, саме вони запропонували структуру цієї технології, визначили основні завдання, які він має розв'язувати та етапи реалізації.

Термін «проект» означає план, задум, організацію, влаштування, заснування будь-чого, так би мовити, праобраз певного об'єкта, виду діяльності тощо (Онопрієнко, Кондратюк, 2007). Проектування – це конкретна діяльність, вона є концептуально обумовленою та технологічно забезпеченою, спрямованою на створення образу бажаної у майбутньому системи. Метод проєктів – є певною дидактичною категорією, сукупністю спеціальних прийомів для оволодіння певною галуззю знань, шляхом пізнання, способом організації процесу пізнання (Онопрієнко, Кондратюк, 2007). А. Міщенко обґрунтовує метод проєктів як спосіб організації поетапної практичної діяльності педагога і дітей задля досягнення мети, яка визначена проблемою даного проєкту. Н. Дятленко розглядає його як систему навчання, гнучку модель організації навчального процесу, орієнтовану на творчу самореалізацію особистості дитини, розвиток її інтелектуальних та фізичних можливостей,

вольових якостей і творчих здібностей в процесі створення нового продукту (Дятленко, 2005).

У педагогічній думці проєктна діяльність вважається способом організації освітнього процесу, який заснований на активній взаємодії, творчій співпраці педагога та учнів у процесі поетапної реалізації поставлених завдань. Характерними ознаками проєктної діяльності є: визначена конкретна мета та завдання, поетапність реалізації, практична спрямованість, активна співпраця всіх учасників, використання знань з різних галузей (мовної, природничої, математичної, мистецької, технологічної та ін.), командна робота, яка стимулює дитину до самореалізації, спрямованість на практичний, соціально-значимий результат.

На наш погляд, проєктна технологія – це педагогічна технологія, яка спрямована на розвиток пізнавальних процесів учнів, базується на задоволенні їх цікавості та інтелектуальних потреб, забезпечує соціальний, природничий, математичний, мистецький розвиток, тобто сприяє формуванню всебічно розвиненої, компетентної особистості.

Суть використання проєктної технології на уроках «Я досліджую світ» полягає у комплексному застосуванні теоретичних знань та реалізації практичних умінь, навичок для вирішення поставлених завдань. Основною цінністю проєктної діяльності є її орієнтація на визначений кінцевий результат. Проєктна діяльність учнів спрямована на розвиток в них пізнавальних навичок, інтересів, стимулює пізнавальний розвиток, уміння орієнтуватися в інформації, аналізувати, порівнювати, співставляти її, використовувати здобуті знання на практиці, набуттю «м'яких навичок» (командній роботі, взаємодії з іншими, комунікації, налагодженню творчої, сприятливої атмосфери), а це є основою формування наукової картини світу.

Особистість виховується у процесі діяльності. Тому застосування проєктної технології у початковій школі має на меті стимулювання інтересу дітей до певних проблем та розв'язання їх через практичну діяльність. Під впливом середовища та спеціально організованих умов саме у діяльності

формуються певні риси особистості, які закріплюються у поведінці, вчинках та діях.

Використання проєктної діяльності у роботі з учнями початкової школи дає змогу побачити рівень осмислення дітьми отриманих теоретичних знань, опанування практичних умінь і вироблення необхідних навичок через занурення дітей у конкретні види практичної діяльності, які мають бути обов'язково пов'язані із вирішенням життєво важливих проблем. Адже сенс організації проєктної діяльності полягає саме у тому, щоб сформувати в учнів цілісний науковий образ світу через пізнання, дослідження, навчання, тісну співпрацю та обмін досвідом, застосування знань у різних життєвих ситуаціях (Голубченко, 2007).

На уроках «Я досліджую світ» (програми О. Савченко, Р. Шиян) пропонуються такі види проєктів для молодших школярів:

- *Прикладні* (мають визначену структуру взаємодії учасників, кожен з яких виконує певну функцію). Результат проєкту обов'язково втілюється в матеріальну форму та зорієнтований на соціальні інтереси самих учасників, спрямований на впровадження в практику. Орієнтовні теми: «Допоможемо друзям-птахам», «Клумба на шкільному подвір'ї», «Подарунок однокласнику» тощо.
- *Рольові (ігрові)*. Учасники виконують певні ролі, які обумовлені характером та змістом проєктів. У проєктах засобами гри імітуються соціальні або ділові відносини. Результати роботи намічаються на початку, проте повністю виявляються лише в самому кінці проєкту. Орієнтовні теми: «Школа 100 років тому», «Старовинні весняні свята українців», «Вчимося працювати в команді», «Раптом трапиться пожежа», «Познайомимо зі школою майбутніх першокласників» тощо.
- *Ознайомлювально-інформаційні*. Проєкти спрямовані на збір інформації про певний об'єкт чи явище. Передбачається ознайомлення широкого загалу (учнів іншого класу, школи, батьків) з цією інформацією, її аналіз та узагальнення фактів. Орієнтовні теми: «Історія одного винаходу», «Як

доглядати за домашніми тваринами», «Коли порушуються наші права?», «Шкідливі звички» тощо.

- *Мистецькі (творчі).* Домінуючим аспектом проєктів є відповідне оформлення та презентація результату. Такі проєкти не мають чіткої структури спільної діяльності учасників, вони плануються залежно від жанру кінцевого результату та його представлення. Однак оформлення результату проєкту потребує чіткої структури обраної форми у вигляді сценарію, статті, репортажу, газети, виставки та ін. Орієнтовні теми: «Мое слово про Україну», «Символіка нашого класу», конкурс «Пісня – душа народу», фотовиставка «Як ми мандрували лісом» тощо;
- *Дослідницько-пошукові.* Діяльність учнів спрямовується на вирішення проблеми, результат якої заздалегідь невідомий. Проєкти за своєю структурою максимально наближені до наукових досліджень. Складаються з таких етапів: постановка проблеми; формулювання гіпотези; планування та розробка дослідницьких дій; збір інформації, її аналіз та узагальнення; підготовка та оформлення результату проєкту; публічна презентація результату; рефлексія, висновки. Орієнтовні теми: «Як з'явилися школи», «Як «розмовляють» тварини?», «Які рослини повинні бути у навчальному кабінеті?», «Як писали наші предки» тощо (Савченко, 2020), (Шиян, 2020).

Проєкти розрізняють за спрямованістю та змістом (пізнавальні, художньо-творчі, суспільно-корисні, екологічні, соціальні, здоров'язберігаючі). В організації проектної діяльності існують певні етапи, кожен з яких передбачає розвиток певних здатностей, якостей, умінь, здібностей, які сприяють цілісному формуванню наукової картини світу (табл. 2).

Таблиця 2.

Етапи організації проектної діяльності

<i>Назва етапу</i>	<i>Можливості етапу щодо формування наукової картини світу</i>
Етап підготовки	Формування інтересу до природного середовища, суспільно-корисних справ, аналізу досвіду проблем.

	Розвиток самостійності, відповідальності у визначенні для себе соціальної значимості проєкту та завдань.
Етап планування	Засвоєння норм та навичок поведінки у природному та соціальному довкіллі, спілкування, вміння коректно висловлювати та аргументувати свою думку.
Етап основної роботи над проєктом	Формування здатності до ефективної взаємодії, взаємодопомоги, долати конфлікти та суперечки. Розвиток лідерських, організаторських якостей, самоконтролю, відповідальності, творчості, активності, самостійності. Набуття досвіду поведінки в різних життєвих ситуаціях, спільної роботи в групах різного складу.
Етап підбиття підсумків	Розвиток умінь виявляти позитивні та негативні сторони своєї діяльності (самооцінки) та діяльності інших, співставляти отримані результати з очікуваними та робити висновки; здатності до саморефлексії, здійснення роботи над помилками, осмислення власного набутого соціального досвіду.

Для ефективного формування наукової картини світу учнів початкової школи ми рекомендуємо на уроках «Я досліджую світ» використовувати такі проєкти як: «Світ, що мене оточує», «Довкілля в якому я живу», «Кругообіг води в природі», «Я – частина Всесвіту», «Багатство рідного краю», «Минуле, сучасне майбутнє», «Я – українець, моя домівка – Україна», «Світ очима науковців, митців, дітей», «Світ у краплинці роси» тощо.

Отже, проєктні технології не тільки стимулюють учнів вирішувати проблеми, які потребують необхідних знань, інтелектуального багажу, а й розвивають критичне, логічне, творче мислення; формують навички роботи з інформацією (молодші школярі самостійно здійснюють пошук необхідної інформації, аналізують її, систематизують, порівнюють), допомагають

вирішувати пізнавальні та творчі завдання у активній співпраці, де учні виконують різноманітні завдання, саме тому проєктна діяльність відіграє значну роль у формуванні наукової картини світу.

Таким чином, в ході реалізації проєкту відбувається формування певної позиції з конкретного питання у кожної дитини, учні отримують можливість розкрити свій творчий потенціал, показати всім свою індивідуальність. Все це вкрай сприятливо позначається на розвитку особистості, сприяє формуванню нормальної самооцінки. Отже, проєкти дозволяють формувати наукову картину світу молодших школярів, до того ж у дітей формуються такі якості, як уміння працювати в колективі, брати відповідальність за свій вибір, аналізувати результати діяльності, приборкувати свій темперамент, характер, задля спільної справи.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПРОЕКТ

«ІСКРА ЛЮДСЬКОГО ТЕПЛА ВРЯТУЄ ТВАРИН У МОРОЗИ»

(для учнів 3-4 класів)

Паспорт проєкту:

Учасники проєкту: вчитель, учні, батьки, працівники притулку для тварин та працівники лісного господарства.

Місце реалізації: школа першого ступеня, 3-4 класи.

Вид проєкту: колективний природничо-екологічний з елементами інтеграції, пізнавально-творчої, ігрової діяльності.

Цілі проєкту: в процесі природничо-екологічної діяльності сформувати в дітей уявлення про особливості життєдіяльності птахів та тварин взимку; формувати природничу компетентність; розвивати спостережливість, критичне та логічне мислення, творчі здібності; виховати ціннісне та милосердне ставлення до природи, вчитися берегти її.

Терміни реалізації: шість тижнів.

Форма проведення: квест (*в межах позаурочної природознавчої роботи*).

Зупинки:

Зупинка перша. «Захисники природи» – перший тиждень.

Зупинка друга. «В гості до зимових птахів» – другий та третій тиждень.

Зупинка третя. «Підтримка чотирилапих друзів» – четвертий тиждень.

Зупинка четверта. «Гостинці для лісових мешканців» – п'ятий тиждень.

Зупинка п'ята. «Церемонія нагородження захисників природи» – шостий тиждень.

Кінцеві результати: створення годівничок для птахів, зібрати корм для бездомних та лісових тварин; організація виставок художніх робіт учнів.

Освітні результати проекту:

Пізнавальний розвиток. У результаті виконання проекту діти називають зимуючих птахів, тварин України, знають особливості раціону їх харчування, місця проживання. Учні знайомляться з специфікою конструювання годівничок, організацією природоохоронних акцій.

Соціально-моральний розвиток. Діти відчувають себе відповідальними за збереження природи рідного краю, встановлення екологічної рівноваги.

Емоційно-ціннісний розвиток. Учні радіють спілкуванню з природним довкіллям, виявляють зацікавленість у пізнанні та допомозі звірям взимку, проявляють емпатію до навколишнього середовища, у них починають формуватися природничі цінності.

Художньо-естетичний розвиток. Діти виявляють естетичне ставлення до навколишнього світу, зокрема, птахів, тварин, милуються їх красою, активно передають свої враження у художньо-мовленнєвій, образотворчій, трудовій діяльності.

Креативний розвиток. Школярі готують самостійні художньо-творчі роботи, здійснюють власні відкриття; фантазують, активно залучають творчу уяву в процесі допомоги звірям взимку.

Зупинка 1. «Захисник природи»

Мета: сформувати уявлення у молодших школярів про особливості зимівлі птахів та тварин; розвивати логічне мислення, творчі здібності; виховувати ціннісне ставлення до природи.

- Зима – чарівна пора року. Вона одягає землю у білосніжні шати, які виблискують на сонці, переливаються, ніби дороге каміння. Зима – це казка, яка огортає землю. Вечорами нам так приємно сидіти у теплій кімнаті, пити чай та поглядати за вікно на засніжену вулицю, вслухатися у голосні звуки хурделиці та спостерігати як мороз вимальовує чарівні узорі на шибці. І споглядаючи цю неймовірну красу, ми рідко згадуємо про пташок, тварин, для яких зима є лютим ворогом, що обпалює їх крижаним вітром, змушує голодувати, шукаючи хоч найменшу поживу. Пропоную всім переглянути мультиплікаційний фільм «Дівчинка та зайці» (<https://www.youtube.com/watch?v=HGhzKSj7oO8>) .

- Чи сподобався вам мультфільм?
- А як би Ви вчинили на місці дівчинки?

(Очікувані відповіді: зробили так само, принесли картонну коробку для будиночка, підгодовували б зайців)

- А як ви вважаєте, чого вчить нас мультфільм?
(Очікувані відповіді: бути милосердними, турботливими,

підтримувати «братів менших», допомагати один одному, зберігати життя).

Кадр із мультфільму «Дівчинка та зайці»

- Скажіть, чи хотіли б ви продовжити справу дівчинки? Як дбати та берегти природу? А як ми можемо допомогти птахам та тваринам взимку?
(Очікувані відповіді: робити годівнички, допомагати в притулках тварин, підгодовувати лісових звірів).

- А зараз давайте розглянемо картину-вімельбух зими із книги «Рік у лісі» Е.Дзюбак.

Репродукція картини-вімельбуха зими «Рік у лісі»

- Яких тварин ви впізнали на картинці? Як вони пристосувалися до зими? Які тварини лягають у сплячку? Які взимку не сплять, а навпаки пристосовуються до холодів та шукають поживу? А що робить людина на даному зображенні? Так, вона підгодовує тварин: у великі годівниці кладе сіно, капусту, моркву для лося, дикого кабана, зайця, білочки; для птахів у маленькі годівнички насипає зерно, крихти хліба.
- І нам потрібно не залишатися байдужими та допомагати птахам, тваринам пережити зиму. Захищати природу – це важлива та милосердна справа. Ви згодні бути захисниками природи? Тоді пропоную тихо проговорити клятву Захисника зимової природи:

*«Природу буду шанувати!
 Її я буду берегти,
 Щоб світ прекрасний зберегти.
 Пташині взимку допоможу,
 Її крихту хліба простягну!
 Щеня мале я обігрю,*

Гостинці в ліс я принесу!

Бо ж я людина!

Захисник! Природі друг

Та помічник!

- Кожен з вас отримає знак захисника природи (*роздруковуємо зображення та вставляємо у бейдж*). Тепер перед вами стоїть важливе завдання – захищати наше довкілля: дбати про рослини, тварини, птахів та найменших комахок. А оскільки зараз на дворі сувора зима, то ми допомагатимемо тваринам та птахам. Я пропоную вирушити в екологічну подорож парками, садами, вулицями міста, лісами, для того щоб підтримати наших пернатих та чотириногих друзів. Ось карта нашої мандрівки: спочатку ми вирушимо на допомогу птахам, потім підтримаємо бездомних тварин та зберемо гостинці для лісових мешканців.

Карта екологічної подорожі

- Тепло наших сердець та щире бажання допомогти творять чудеса. Пропоную закрити оченята та уявити звірів, яким ви будете допомагати!

- А тепер візьміть до рук пластилін та перенесіть у реальність образи, які у

вас виникли, створіть дивовижні картини зимуючих птахів та тварин.

Зразки творчих робіт дітей

(<https://ru.pinterest.com/pin/483081497517047774/?lp=true>)

- У вас вийшли чудові роботи, які з гідністю відкривають виставку «Іскра людського тепла врятує тварин в холодні морози».

Зупинка 2. В гості до зимових птахів

Мета: сформувати уявлення дітей про зимуючих птахів України, особливості їх харчування та життєдіяльності взимку; розвивати творчі здібності, естетичні смаки та погляди, пізнавальний інтерес молодших школярів; виховувати бережливе ставлення до природи на основі власних ціннісних природничих орієнтирів.

*Сніг на вулиці лежить,
Мороз кріпне та тріщить,
Замітає хуртовина,
Ой, яка ж голодна днина!
Плаче пташечка мала,
Їсти хоче, а нема,
Крильця їй ослабли,*

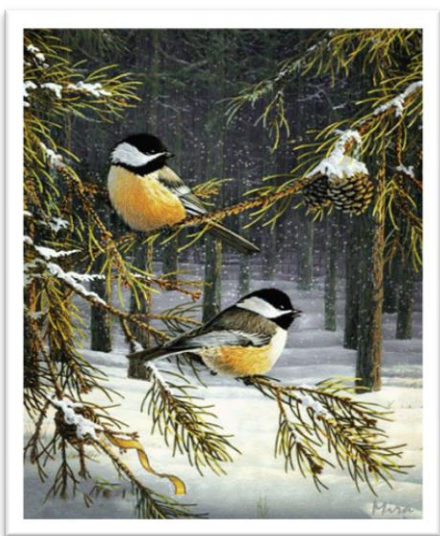
*І втомилась дуже,
Як же побороти їй
Цю холодну стужу?*

- Птахам дуже важко пережити зиму, боротися із лютими морозами, снігами. Вони такі маленькі, беззахисні, їм дуже важко знайти їжу взимку, вони мерзнуть від голоду та холоду. Пропоную переглянути відеофільм про життя птахів узимку (<https://www.youtube.com/watch?v=21MH3l1WIIU>).
- Яких птахів Ви помітили у сюжеті? *(Очікувані відповіді: сойка, синичка, ворона, голуб, горобці).*
- *А тепер прослухайте вірш про зимуючих птахів, намагаючись дібрати слово-риму до другого рядочка.*

На землі білосніжна корона,
 Біле все, лише чорна... *(ворона).*
 Вже безлисте гілля, наче палка,
 А на ньому сидить сонна... *(галка).*
 На тополі високо-високо
 Стрекотить білобока... *(сорока).*
 От було б менше снігу, якби
 Були б ситі усі... *(голуби).*
 А ось тут на малім деревці,
 Ніби кульки сидять... *(горобці).*
 Все замерзло, немає водички.
 Між гілками літають... *(синички).*
 В пору цю їсти пташечка хоче,
 Он на дереві дятел... *(стукоче).*
 З-під кори добуває личинки,
 Все ж їжа для малої... *(пташинки).*
 Все послуло: жук, муха, комар,
 А в ялинках господар – ... *(шишкар).*
 З шишок він добуває зернятка,
 Будуть ситі його... *(пташенятка).*

Десь здалеку доноситься стук,
 То горіха роздовбує... *(крук).*
 Ліс шумить, і хурделиця «ойка»,
 Між гілками з'явилася... *(сойка).*
 В теплий край ці пташки не літають,
 Зимують тут всі вони... *(зустрічають).*
 На берізці, на гіллі вгорі
 Кольорові сидять... *(снігурі).*
 А омелюхів зграйка ось тут
 Горобину червону... *(клюють).*
 Десь у лісі, немов у дворі,
 Ходять красені... *(глухарі).*
 Зараз стужа, мороз і зима,
 Корму доброго птахам... *(нема).*
 Та у вирій вони не літають,
 Вони мужньо тут
 зимують... *(стрічають).*
 Над усе вони люблять свій край,
 То ж пташині ти... *(допомагай).*
 (Н.Красоткіна)

- А чим полюбляють ласувати зимуючі птахи? Хто знає? *(Очікувані відповіді: насіння, крупи, крихти хліба, ягоди).*
- Так. Кращі ласощі для птахів – соняшникове і гарбузове насіння. Годяться пшоно, просо, гречка, крихти черствого білого хліба, суха дрібненька вермішель. Таке пригощення сподобається усім птахам. Снігурі люблять ягоди горобини і бузини.
- Молодці, ви справилися із завданням! Нам потрібно дбати про птахів, допомагати їм, адже вони такі маленькі, беззахисні. Навесні вони радують нас своїм співом, лікують дерева та кущі від шкідників, допомагають орієнтуватися у погоді.

- Птахи – справжні друзі людини. А як чудово вони виглядають, у них неповторне оригінальне оперення. Давайте розглянемо зображення синички та опишемо її.
- Погляньте, вона така маленька, за просто може вміститися у вашу долоньку. Розгляньте, якими кольорами багате забарвлення синички? *(Очікувані відповіді: жовтим, темно-синім, білим, чорним, є вкраплення вогненно-гарячого та ніжно голубих кольорів).*
- А з ким або чим ми можемо порівняти синичку? *(Очікувані відповіді: з крихітним сонечком, з вогником, з маленьким соняхом, що виріс серед снігу).*
- Молодці! А тепер давайте розділимося на три групки, кожна з яких отримає зображення зимуючого птаха. Ваше завдання описати його за такою схемою:

Назва птаха

Схожий на...

Має забарвлення таких кольорів...

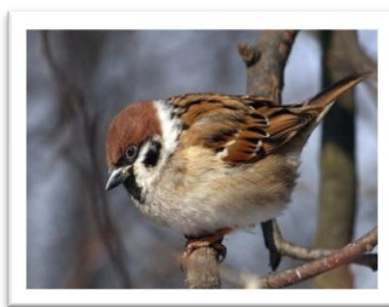
Полюбляє ласувати...

Ми бажаємо йому...

Пропоновані зображення!

Снігур

Горобець

Дятел

(Очікувані відповіді:

Снігур схожий на червоний клубочок, яскраву квітку, краплинку крові. Має забарвлення таких кольорів: яскраво-червоний, жовтогарячий, сірий, коричневий, чорний, білий. Полюбляє ласувати ягодами калини, горобини, насінням шишок ялини, сосни, крихтами хліба.

Горобчик схожий на грудочку землі, маленький м'ячик. Має сірувато-коричневате забарвлення із білими та чорними вкрапленнями. Полюбляє насіння соняшнику, просо, пшеницю, крихти хліба.

Дятел схожий на стрілу, молоточок. Має гарне чорне забарвлення на спинці, голівці та крилах, біле на грудинці, червоне забарвлення на хвості та голівці. Харчується комахами, личинками, насінням.

Усім птахам бажаємо ситної та затишної зими).

- А тепер представляємо результати Вашого дослідження.

- Діти, а як ми можемо допомогти птахам взимку? *(Очікувані відповіді: виготовити годівнички та підгодовувати птахів).*

- Я пропоную наступного разу відкрити їдальню для птахів. А для цього Вам разом

із батьками необхідно виготовити годівнички та принести корм.

- Прошу отримати пам'ятки про виготовлення годівничок для птахів:

Пам'ятка

- ✓ Годівничка повинна мати дах, щоб корм не намокав від снігу, дощу.
- ✓ Отвір в годівничці має бути достатньо широким, щоб пташка могла легко залізти в годівничку і покинути її.
- ✓ І найголовніше: корм треба класти щодня, в однакову годину – до самої весни, коли розтане сніг. Пташки, що звикли до вашої годівнички, не полетять шукати собі їжу – чекатимуть на вас! І якщо ви не покладете корм – вони лишаться голодними.

- Отож, гарного вам зимового настрою, натхнення для виготовлення годівнички! Та пам'ятайте, Ви можете підтримати та зберегти життя тварин взимку. Ваші турбота, співчуття та милосердя здатні зігріти їх в люті морози.

Пташині їдальні

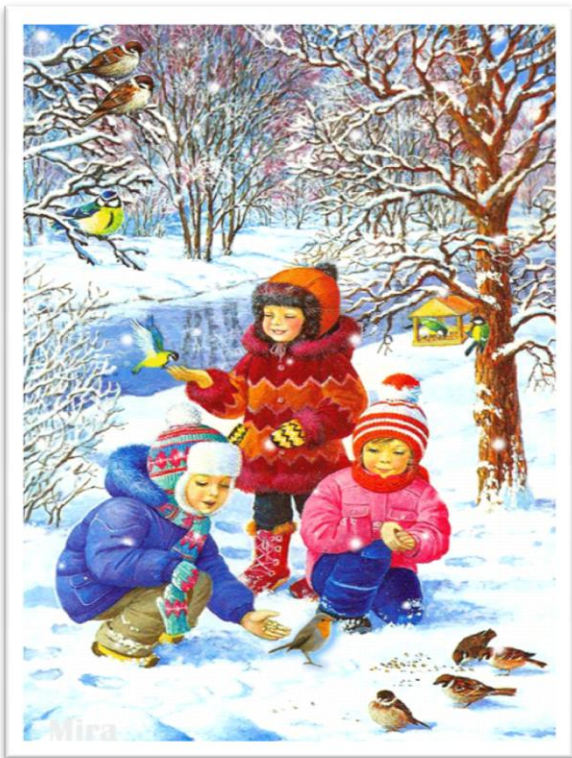
(урок відбувається в шкільному саду або парку, що недалеко від школи)

- У нас сьогодні урочистий день, ми відкриваємо їдальню для птахів, можете повісити свої годівнички, насипати в них корм. А зараз пропоную

закликати птахів до нашої їдальні (*діти читають вірші*):

Годівничка

Годівницю для пташок
Майстрували ми завзято,
Об'єдналися в гурток
Я, дідусь і тато!
Завітайте до нас в гості
Пташки-невелички:
Снігурі, горобчики,
Синички-сестрички.
Кожен їжу тут знайде
До душі, за смаком,
Горобці – насіння, хліб,

А синички – сало!

Холод лютий на дворі,
А у пташок свято:
Їм зробили годівничку,
Можна зимувати!
З горобцями ділять на дорозі
Крихту хліба мерзлу і зерно.
Пригощав пташок я з годівниці
І почав нарешті відчувать,
Що для когось крихта – це дрібниця,
А для пташки – жить чи замерзати.

(Н.Кулагіна)

Годівнички

Я ладнаю годівнички
Для горобчика й синички,
Для малого снігурця
Крихт насиплю і пшонця.
Прилітайте, друзі милі,
Не лякайтесь заметілі!
З лісосмуг, де свищуть сніговиці,
Де не стало корму і тепла,
Перебрались лагідні синиці
У садки до нашого села. *(А.Камінчук)*

- Поки ми чекаємо гостей у нашій їдальні, давайте поїмпровізуємо, створимо власне дійство природи. Я розповідатиму Вам історію, а Ви рухами її показуватимете.

Прокинулося сонечко(*всі прокидаємося*), потягнулося, усміхнулося і почало визирати на землю. Подивилося(*покрутилися, озирнулися*), а навкруги виблискує сніг, гуляє хурделиця, свище вітер. Мороз зібрав усі свої пензлики та

взявся розмальовувати вікна(*уявили себе художниками та розмальовуємо усе навкруги*). На лісовій галявині тихо поскрипує могутній дуб(*повільно переходимо з ноги на ногу*), похитується висока сосна(*погойдуємося*) та хилиться додолу тендітна горобина(*робимо нахили вперед*).

Аж ось на білосніжному снігу з'явилися маленькі червоні клубочки. Та це ж снігурі прилетіли(*показали, як літають птахи*). Аж ось на снігу застрибали горобчики (*пострибали*), вони голосно зацвірінькали та злетіли на горобину. Аж ось здалося ніби замиготіло поміж деревами світло ліхтарика. Та ні, це синичка почала кружляти (*покрутилися*) навколо сосни. Тук-тук, – почулося на галявині (*постукали ніжками*)! Це ж дятел. Він вмотився на гілці дуба та ретельно вишукує шкідників(*примружилися*). І сам підкріпиться, і дереву допоможе.

Чудовий ранок.

- Які Ви молодці! А подивіться, хто прилетів до нашої годівнички?

(*Діти розглядають птахів, які ласують насінням*).

- Ви – справжні захисники природи. Подивіться, як птахи Вам вдячні. Зобразіть на наступний урок птахів біля годівнички та влаштуємо виставку художніх робіт!

(*Повернувшись до класу, діти визначають чергових, які слідкуватимуть за годівничками, приносятимуть корм для птахів*).

Зупинка 3. Підтримка чотириляпих друзів

Мета: сформувані уявлення у молодших школярів про те, як важко бездомні тварини переживають зимовий період; розвивати творчі здібності, акторські вміння; виховувати милосердя та співчуття до тварин.

- Хто сьогодні черговий біля годівничок? Як справи у нашої пташиної їдальні?

– Які птахи прилітали до неї? (*діти діляться власними спостереженнями за птахами біля годівничок*).

- Йдучи сьогодні до школи, на стовпі побачила ось таке оголошення:

«Допоможіть знайти друга. Його звати Рекс. Він породи кокер-спанієль: руденький, кучерявенький з приплюснутим носиком. Я за ним дуже сумую. Буду вдячний за допомогу. Данилко».

- Чи не зустрічали Ви часом таке цуценя?
- Часто чотирилапі улюбленці губляться і їх господарі прикладають максимум зусиль, щоб повернути своїх друзів. Давайте прослухаємо пісню «Пропала Собака» (автор слів А.Ламма, композитор В.Шаїнський).
- Дітки, про що ця пісня? (Очікувані відповіді: про сум, втрату, прохання допомогти, бажання повернути друга).

- А чи виникали у Вас такі ситуації? Розкажіть (діти діляться власним досвідом).
- Але найстрашніше те, коли господарі свідомо виганяють тваринок (кішок, собак) на вулицю, мотивуючи це тим, що набридло або тваринка захворіла чи стала старою, кволою. Вони безжально закривають перед ними двері. І тварина стає нічия, чужа, тобто бездомна. З яким невимовним сумом та болем чотирьохлапі друзі покидають свій дім. Кажуть, що бездомні тварини агресивні, злі, вони просто ображені несправедливістю по відношенню до себе. Влітку ще можна заночувати на вулиці, знайти якісь харчі. А взимку? Страшний холод та голод мучить тварину і зрештою вона помирає у муках. Такого не побажаєш нікому. Часто тварини потрапляють до спеціальних притулків, де про них дбають, але їжі там, зазвичай, не вистачає. Ось таке нелегке життя спіткає наших братів менших.
- Давайте уявимо себе на місці тварин і створимо «звіриний театр» (учитель роздає ролі).

Автор: *Якось осінньою вулицею йшли дві кішки. Одна чепурна, доглянута, а інша – брудна, з втомленими очима та сумним поглядом.*

Кішка 1: *Як ваші справи?*

Кішка 2: *Нічого, помалу.*

Кішка 1: *Я чула, ви важко хворіли?*

Кішка 2: *Хворіла...*

Кішка 1: *Так означає, лежали у ліжку?*

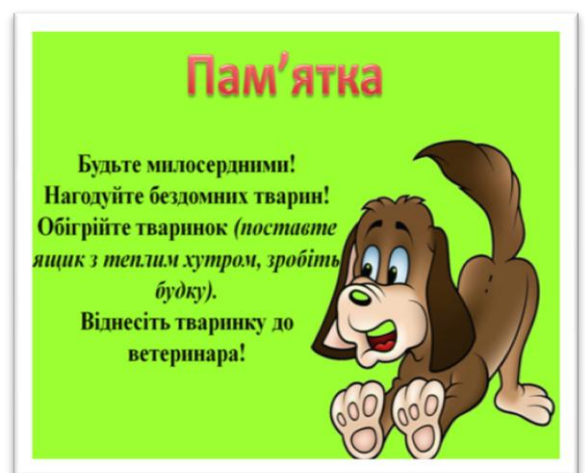
Кішка 2: *Бездомним нікуди ставити ліжко.*

Кішка 1: *Як дивно, я думала, що в сучасному світі немає бездомних котів і собак. Уже темніє, час повертатися додому. А як же Ви?! Ходімо зі мною, у мене добра господиня, вона Вас прийме.*

Автор: *Вони йшли по вулиці. Домашня кішка гордо та сміливо ступала по тротуару, а бездомна тихенько співала, про те, що кожному потрібен свій власний дім!*

- Отож, я пропоную не бути байдужим до чужої біди та підтримати чотирилапих друзів у зимові холоди! Ми можемо організувати ярмарку, на якій продаватимемо солодощі, виготовлені разом із батьками, а на виручені кошти закупимо корм для тварин; доречним буде також виготовлення пам'яток про милосердне та співчутливе ставлення до тварин взимку.

- Пропоную виготовити запрошення на ярмарок та природоохоронні пам'ятки (вчитель розподіляє дітей на дві творчі групи).

Протягом тижня діти із батьками біля своїх будинків прикріплюють пам'ятки про турботливе ставлення до тварин та птахів взимку.

На наступному уроці відбувається ярмарок, на якому діти продаватимуть солодоці, приготовані з батьками. На виручені кошти батьки школярів закуплять корм для бездомних тварин, а потім разом із вчителем та дітьми передадуть його у притулок. Як альтернативу можна запропонувати замовити будку для бездомних собак, яку можна буде поставити в парку. Доречно буде, якщо діти розмалюють її фарбами (поставлять відбитки долоньок або намалюють сердечка).

Зупинка 4. Гостинці для лісових мешканців

Мета: сформувані уявлення про життєдіяльність тварин у лісі взимку; розвивати акторські вміння та здібності; виховувати милосердне ставлення до природи.

- Сьогодні до нас на урок завітав справжній лісник – він розповість вам про життя лісових мешканців узимку.

(Розповідь лісника)

- Давайте подякуємо нашому гостеві за те, що знайшов час завітати до нас, за гарну, змістову розповідь.

- Скажіть, а які казки Ви знаєте з участю лісових мешканців *(Очікувані відповідь: «Лисичка-сестричка та Вовк-панібрат», «Лисичка-кума», «Колобок», «Рукавичка»)*.

- А давайте разом згадаємо казку «Рукавичка», інсценізуємо її *(вчитель розподіляє ролі):*

Ішов собі дід та загубив рукавичку. От біжить мишка, улізла в ту рукавичку, та й сидить. Коли скаче жаба та й каже:

- Хто, хто в рукавичці живе?

- Я мишка-шкряботушка! А ти хто?

А жаба й каже:

- А я жаба-скрекотушка. Пусти мене до себе.

І стали вони жити разом.

От біжить зайчик та й каже:

- Хто, хто у цій рукавичці живе?
- Мишка-шкряботушка, жаба-скрекотушка. А ти хто?

А зайчик каже:

- А я зайчик-стрибайчик! Пустіть мене до себе.

І стали вони жити разом.

Коли це біжить лисичка:

- Хто, хто в рукавичці живе?
- Мишка-шкряботушка, жаба-скрекотушка, зайчик-стрибайчик. А ти хто?

Лисичка й каже:

- А я лисичка-сестричка! Пустіть мене до себе.

І стали вони жити разом.

Незабаром біжить вовчик:

- Хто, хто в рукавичці живе?
- Мишка-шкряботушка, жаба-скрекотушка, зайчик-стрибайчик, лисичка-сестричка. А ти хто?

Вовчик і каже:

- А я вовчик-братик! Пустіть мене до себе. І стали вони жити разом.

Коли це тріщать кущі, вилазить ведмідь:

- Хто, хто в рукавичці живе?
- Мишка-шкряботушка, жаба-скрекотушка, зайчик-стрибайчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик. А ти хто?

Ведмідь і каже:

- Я ведмідь-набрід! Пустіть мене до себе.

Коли це дід з собачкою повертається. Злякалися звірі та й тікати.

- Діти, скажіть, будь ласка, чому звірі хотіли знайти прихисток в рукавичці?

(Очікувана відповідь: щоб зігрітися).

- Так! Зима, мете хуртовина! Звірям стало холодно та голодно. Я пропоную створити зимову годівничку для мешканців рукавички (завдання, по можливості, варто виконувати з допомогою інтерактивної дошки, пропонуючи дітям картинку загального фону зими та окремі картинки тварин). Перед вами зимова поляна, давайте запросимо звірів поласувати смачними дарами природи (діти вибирають картинки звірів та «клеють» їх на загальну зимову картину, під час роботи доречно ввімкнути концерт А.Вівальді «Зима»).

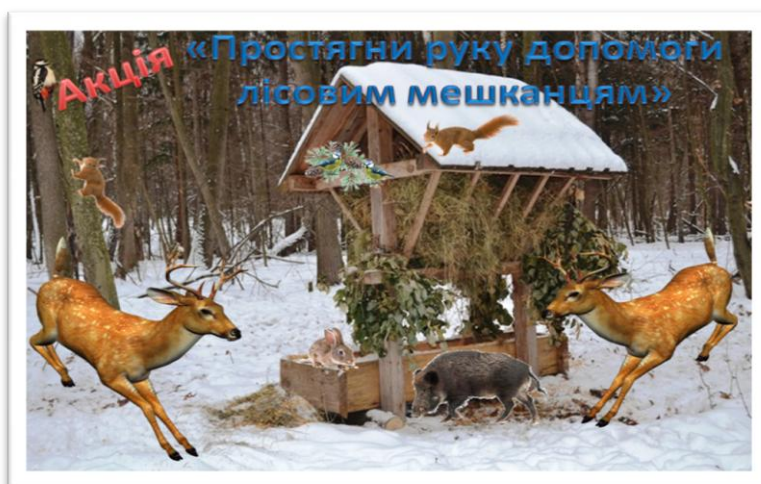
- А тепер давайте складемо продовження казки «Рукавичка» під назвою «Годівничка» (працюємо ланцюжком, кожний учень складає по реченню, наприклад:

Бігла мишка-шкряботушка лісом, побачила годівничку та й стала ласувати смачними зернятками. Аж тут біжить

жабка-скрекотушка, побачила годівничку й питається: «А хто-хто біля годівнички смачненько обідає?» «Я – мишка-шкряботушка. А ти хто?...»).

- У нас вийшла чудова нова казка! Та я пропоную не тільки на словах, а й на ділі взяти участь у поповненні годівниці лісових мешканців.

- Від сьогодні розпочинається акція «Простягни руку допомоги лісовим мешканцям». У школі працюватиме пункт прийому овочів, фруктів, насіння для звірів лісу. Зібрані гостинці

передамо лісникові, який поповнить годівнички лісу.

Зупинка 5. Церемонія нагородження захисників природи

Мета: підсумувати результати проектної діяльності учнів, відзначити молодших школярів почесними грамотами; виховувати бажання берегти та допомагати природі.

- Протягом минулого тижня відбувалася акція «Протягни руку допомоги лісовим тваринам». Наш клас був дуже активним, усі гостинці, що були зібрані, відправилися до своїх адресатів. За час проекту ви зробили дуже багато: створили годівнички для птахів та доглядаєте за ними, допомогли бездомним та лісовим тваринам. Ви неодноразово підтвердили своє звання захисників

природи, тому сьогодні отримаєте почесні нагороди (відбувається церемонія нагородження учнів, у якій важливо відзначити кожну дитину).

Після нагородження відбувається солодке частвування, під час якого діти обговорюють можливості організації наступних проектів).

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

В дошкільному та молодшому шкільному віці дитина отримує початкові знання про навколишнє середовище, у неї починає формуватися певне відношення до людей, праці, довкілля, виробляються навички і звички правильної поведінки, загалом формується цілісна картина світу та здатність її науково пояснити. Важливе місце в цьому процесі посідає гра, тобто активна діяльність дитини, під час якої вона оволодіває необхідними знаннями, розширює свої уявлення про соціальне та природне довкілля, що є «дитячим

моделюванням світу». Під час гри формується інтелектуальна сфера дитини, емоційна, моральна. Вона сприяє вдосконаленню дитячого організму та фізичному розвитку, розвиває уяву та світогляд.

Гра є універсальним засобом знайомства дитини із світом, пізнання себе та свого місця у ньому. Аналізуючи поняття «гра» педагогами, культурологами, психологами різних наукових шкіл, можна виділити такі загальні положення, що яскраво відображають феномен гри:

- гра – це відпочинок, розвага, забава, втіха, змагання, вправи, тренінги, в процесі яких виховні вимоги дорослих до дітей стають їх вимогами до самих себе, а значить, активним засобом виховання та самовиховання;
- гра – найулюбленіша справа дошкільників, ефективний засіб набуття соціального досвіду;
- гра – продуктивний засіб навчання дітей старшого дошкільного віку;
- гра – форма прояву дитячої діяльності, у якій сприймається, вивчається, досліджується навколишній світ;
- гра – багатогранне явище, яке містить в собі різні види діяльності;
- гра – комплексна система набуття соціального досвіду;
- гра – потреба зростаючої дитини: її психіки, інтелекту, біологічного фонду;
- гра – невід’ємна частина дитячого світу, спосіб життя дошкільника;
- гра – пошук себе, свого місця та ролі у дитячому колективі, соціумі, державі та світі;
- гра – шлях до самопізнання, саморозвитку з опорою на власну індивідуальність та творчість. Результат гри – задоволення від процесу, кінцевий результат – розвиток здібностей, соціальне становлення;
- гра – головна сфера спілкування дітей. У ній розв’язуються проблеми відносин, сумісності, партнерства, дружби, товариства, пізнається і набувається соціальний досвід взаємин людей (Марко, 2017).

Усі ігрові форми роботи (ігри, трудові справи, колективні творчі справи, проекти, театралізовані дійства, інсценізації) сприяють формуванню наукової

картини світу дитини. На наш погляд, для учнів молодшого шкільного віку необхідно створювати спеціальний ігровий простір, в якому б вони могли не просто вступати у взаємини з однолітками та близькими дорослими, але й активно засвоювати знання, норми, правила суспільства, іншими словами розширювати свій світогляд.

Пізнавальні ігри сприяють формуванню атмосфери емоційного піднесення, сприйняттю навчального матеріалу при допомозі емоційно-насиченої форми його відтворення. Використання ділових, рольових та ситуативних ігор забезпечує моделювання явищ природи, взаємодії речей і явищ оточуючого світу. Їх можна використовувати як основну або допоміжну форму навчального процесу. Імпровізація та природній вияв вільних творчих сил учнів забезпечують розвиваючий ефект навчання. В освітньому процесі використання ігор дає змогу школярам стати більш впевненими у власних силах, підвищити їх самооцінку, забезпечити самоствердження, найповніше виявити власні сили та можливості.

Для формування наукової картини світу пропонуємо молодшим школярам наступні ігри:

- гра **“Життя в лісі”**. Вчитель з дітьми присідають, він пропонує уявити себе лісовими тваринами. Педагог говорить: «Наступив ранок». Діткам потрібно показати, як вони прокидаються, вітаються один з одним. Це можливо за допомогою жестів, торкаючи один одного носиками, потискуючи або хлопаючи в долоні, стикуючися кулачками; для того щоб повідомити своєму партнерові, що все добре, діти кладуть голівки на плечі партнерові або кивають ними. Потім можна запропонувати ситуації, коли подув сильний вітер, почалася гроза, сильно припекло сонечко. Діти рухами мають імітувати свою поведінку, звертатися один до одного за допомогою жестів природи.
- гра **“Пташенята”**. Вчитель з учнями присідають. Педагог просить уявити, що вони маленькі пташенята, які ще не вилупилися із яєчка. Поступово дітки піднімаються та стають у повний ріст, це символізує те, як пташенята

ростуть. Далі вони починають умовно стукати у шкарлупу та ламати її. Звільнившись від стін ящика, педагог пропонує «маленьким пташеняттям» досліджувати навколишній світ. Розправити крильця та політати навкруги, привітатися з іншими пташеняттями, понюхати квіти.

- гра «**Хвилі**». Вчитель розповідає учням, що на морі, зазвичай, накочуються теплі хвилі, вони граються, шепочуть, шурхотять. Педагог пропонує малюкам уявити себе морськими хвилями, взятися за ручки, погойдуватися. Потім вибирає одного з школярів та пропонує йому скупатися в морі. Дитина імітує рухи плавця, а решта учнів оточують його, шурхотять біля нього, «хлюпочуть».

Доречним є використання та постановка пластичних етюдів, таких як: танок осінніх листочків, танок сніжинок, проростання підсніжника, політ журавля тощо. Разом учнями можна поставити спектакль театру-природи, наприклад:

Весна-красна

Повільно йде весна по Україні, чарує всіх та надихає. З кожним її кроком день стає все довший, а ніч – коротшою. Ось весна-красна ступила на лісову галявину. Одразу розсміялося сонечко в небі та розштовхало заспані хмаринки. Дрібний дощик влив сонну галявину. Настав погожий весняний день. Із-під землі появилася зелена травичка. Потягнули до сонечка свої голівки перші весняні квіти: замріяні підсніжники, ніжні проліски, синьоокий ряст. На деревах з'явилися соковиті бруньки, які невдовзі вибухнуть феєрверком зелені. Легкий теплий вітерець бавиться із гілочками дерев, ніжиться у зеленій травичці та квітах. Втомлені, але радісні додому повертаються птахи. Вони починають звивати гніздечка та чекають на появу пташенят. Прокидаються від зимового сну тварини, а ті, що зимували у засніженому лісі одразу беруться за весняні справи. Оживає ліс, наповнюється співом танцює та веселиться весна-красна.

Зимова п'єса

На узліссі дрімала висока сосна, вона трохи похитувалася від подихів непосидючого вітру, який, як не з однієї, то з другої сторони прилітав та дмухав на неї. На небосхилі, якраз поруч з сосною вместилися дві поважні пані-хмарини, вони неквапливо щось розповідали одна одній, та так неквапливо, що, здавалося, засинали під час розмови, трішки похрапуючи. Непосидючий вітерець, побачив цих двох сплюшок, облишив обдувати сосну та швидко метнувся на небокрай. Він грайливо дмухав на хмарини, їм це не подобалося, вони з просоня починали сердитися та проганяти вітра. Та не тут то було, грайлий вітерець заметушився, зі всієї сили подув та так сильно, що дві пані хмарини розлетілися по різні сторони небокраю, а з них потрусилися маленькі білосніжні сніжинки, вони повільно опискалися на землю, лоскотали дрімаючи сосну та взялися в танок навколо неї разом із вітерцем. Вітерець піддав жару у танці, дмухав щосили так, що мініатюрні сніжинки, здавалося, підлітали до неба.

На небокрай визирнуло заспане сонечко, воно протерло оченята, потягнулося, спробувало, навіть, зробити ранкову зарядку та швидко втомилося. Його побачили пані-хмарини та почали затуляти собою, мовляв, прийшло тут, та давай світити, коли хочеться спати. Сонечко покотилося за обрій. Сніжинки та вітерець, втомившись, присіли біля сосни та почали дрімати також.

Аж десь, звідки не візьмись, на галявину прилетів червоногрудий снігур, він двічі облетів сосну та зручно вмовився на ній, смакуючи шишками. Сосна враз стрепенулася, розпливлася у сліпучій посмішці та гордовито поглядала на пані-хмарин, які вже, понасувавши свої чепчики, готувалися до сну. Снігур добре попоївши, відкланявся та майнув з галявини.

Наближалася ніч, всі почали засипати.

Театр-природи передбачає те, що учні самостійно будуть виконувати запропоновані їм ролі, своїми жестами, рухами, поведінкою вони імітуватимуть природні об'єкти.

Великого значення для формування наукової картини світу молодших школярів відіграють сюжетно-рольові ігри природничого місту, такі як: «У лісі», «На лузі», «В саду», «На городі» («Ходить гарбуз по городу») та соціального змісту, наприклад: «У магазині», «У бібліотеці», «В кіно», «У парку» тощо. Пропонуємо приклад гри «Початкова школа».

Ігрові ролі: Вчитель, учні, батьки, директор, медична сестра, вчитель музики, вчитель фізичної культури, кухар тощо.

Розігруються сюжети: «Ранкова зустріч», «Наші уроки», «Урок музики», «Урок фізичної культури», «Зарядка в школі», «Розмова з директором», «Екскурсія», «Огляд в медичному кабінеті», «Обід в школі», «Робота вчителя початкової школи», «Батьківські збори».

Ігрові дії: Учитель проводить урок, спілкується з учнями та батьками, виставляє оцінки. Вчитель фізичної культури робить з учнями ранкову зарядку. Вчитель музики грає на музичних інструментах, співає пісні. Медсестра вимірює температуру, ріст, вагу, робить щеплення, перевіряє чистоту класу. Кухар готує їжу, пригощає учнів обідом.

Ігрова діяльність – є провідною діяльністю молодших школярів, вона допомагає на рівні відчуттів, власних емоцій та переживань засвоювати знання, розвивати уяву, будувати логічні зв'язки, пізнавати світ.

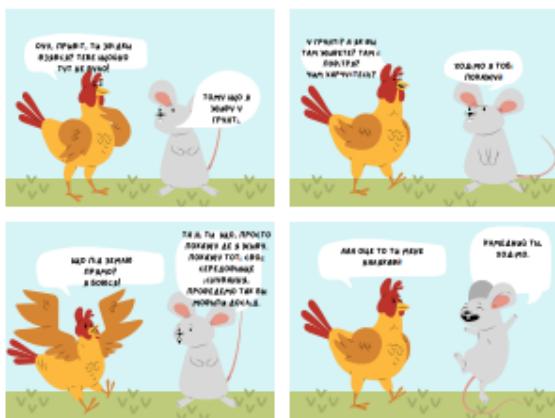
Таким чином, використання пізнавально-ігрової діяльності на уроках «Я досліджую світ» дозволяє урізноманітнити освітній процес, зробити його насиченим, багатограним, сприяє тому, щоб діти засвоювали матеріал у своїй звичній сфері на ціннісному рівні.

Комікси як вид ігрової діяльності

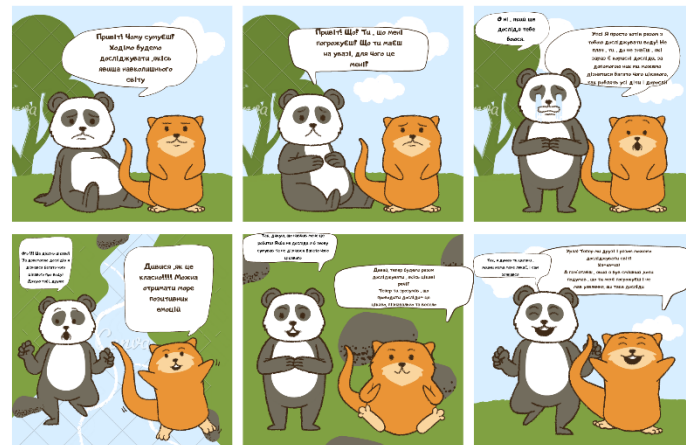
Комікси – це вид мистецтва, що використовує одне зображення або серію статичних зображень у фіксованій послідовності. Автори коміксів дотримуються послідовності сюжету і чіткої структури. Усі логічні переходи від зображення до зображення допомагають побачити слухачу (читачу) цілісну картину подій. Даному виду мистецтва головним є баланс між зображенням і текстом. Комікси зацікавлюють дітей своєю лаконічністю, доступністю, умінням заінтригувати малюків та розвинути свою фантазію та уяву. Тому діти слухають та читають комікси із задоволенням.

Використання коміксів для пояснення значення дослідницько-експериментальної діяльності, дають змогу показати ніби «збоку» цінність застосування дитячого експериментування під час пізнання світу.

Пропонуємо приклади авторських коміксів студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта на тему: «Досліди та експерименти в сучасному закладі дошкільної освіти».

Комікс про Дослід

Екологічна гра «Роби або не роби як я»

(Гра розроблена на основі досвіду Шведських садочків)

Назва гри - «Роби або не роби як я»

Вік – старші дошкільники

Мета – вчити розуміти позитивні і негативні вчинки та дії людини на природу. Вдосконалювати толерантне ставлення до природного довкілля, виховувати інтерес до збереження природного середовища.

Завдання – діти стають півколом, вихователь обирає 1 дитину і каже їй завдання (зобразити певне явище чи дію - рубає дерево, поливає квіти...) так щоб ніхто не чув, при потребі беруть в допомогу ще одну дитину, яка допомагає зобразити ту чи іншу дію.

1. Всі інші мають вгадати, яке явище чи предмет зображають учасники та сказати ця дія/вчинок добра чи погана і чому.

2. Все те саме, але у кожної дитини є фішки зелені та червоні, і є 2 кошики з позитивними діями та негативними. Діти мають вгадати, яке явище чи предмет зображають учасники та сказати ця дія/вчинок добра чи погана , чому і віднести обрану фішку до відповідного кошика.

Якщо дітям не вдається зобразити явище чи дію, вихователь допомагає.

Інвентар – фішки зелені та червоні, 2 кошики з картинками.

Підготовка до гри – вихователь пояснює дітям правила гри, роздає фішки та ставить 2 кошика.

Правила гри – 1-2 дитини показують явище/дію, інші мають вгадати, яке явище чи предмет зображають учасники та сказати ця дія/вчинок добра чи погана і чому.

Хід гри

Вихователь зачитує вірш

Давай будемо природу берегти!

Я метелика не скривджу – хай летить.

І ялинку не зрубаю – хай стоїть.

Не затопчу мурашинку – хай повзе.
Не зламаю з дуба гілку – хай росте.
Не впускаю сміття у річку – хай бурлить.
Із гнізда яйце не скину – хай лежить.
В джерело не пущу камінь – нехай б'є.
В полі жито не столочу – це святе.
Верби посаджу в долині – хай шумлять.
Зерен птахам кину взимку – хай їдять.
Покормлю приبلуду-кішку. А як ти?
Давай будемо природу берегти!

Автор: Яна Пономаренко

Починається гра.

Діти стають півколом, вихователь обирає 1 дитину і каже їй завдання (зобразити певне явище чи дію - рубає дерево, поливає квіти...) так щоб ніхто не чув, при потребі беруть в допомогу ще одну дитину, яка допомагає зобразити ту чи іншу дію, інші діти відгадують.

Наприклад:

Затоплення острова – 1 учасник починає присідати, затискаючи носа, робить плавальні рухи тощо. Інші гравці по обидва боки охоплюють цього учасника руками, похитуючись, як хвилі, та підіймаючись.

Вирубка лісу- 1 учасник показує дерево, інший імітує рухи як рубає сокирою це дерево.

Поливання – учасник імітує рухи, як він поливає квіти, рослини.

Ускладнення - показувати складніші ситуації за участі більшої кількості дітей.

Екологічна гра (досвід країни Польщі)

Назва: «Сортуємо сміття»

Вік: старший дошкільний.

Мета: вчити дітей сортувати сміття в залежності від матеріалу; виробляти звичку раціонально та правильно утилізувати відходи; розвивати

мислення, мовлення, пам'ять; виховувати екосвідомість дітей, любов до навколишнього світу.

Ігрове завдання: посортувати сміття з різних матеріалів у відповідні контейнери.

Правила гри: уважно слухати вихователя; по черзі відповідати та сортувати сміття.

Результат гри: діти вміють сортувати сміття.

Матеріали: картинка тітоньки Сова, зображення контейнерів та сміття з різних матеріалів.

Хід гри: діти, до нас у гості завітала тітонька Сова. Вона розповіла, що її лісові друзі не знають порядку, не вміють сортувати сміття і тому відповідно розкидають його по всьому лісі. Тітонька Сова просить допомогти їй та навчити лісових мешканців сортувати сміття. Для цього у нас є контейнери та картинки з різним сміттям, яке нам потрібно посортувати. Але спочатку з'ясуємо, яке сміття для якого контейнера. Синій контейнер для пластику, зелений – для скла, червоний – для металу, а жовтий – для паперу. Отже, тепер ви знаєте, яке сміття, куди сортувати. Тому розпочинаймо.

Ускладнення: розказати, як ми можемо слідкувати за чистотою навколишнього світу; як можемо допомагати дорослим у дотриманні порядку.

Дидактична гра « Що забруднює, а що очищує воду»

Досвід країни: Польщі

Тема: „Co zanieczyszcza, a co oczyszcza wodę”

Мета: закріпити знання дітей про воду та значення води для усіх живих об'єктів на Землі; формувати знання про те, що забруднює воду в природі, а що очищує; розвивати спостережливість,

допитливість, мислення; виховувати бережливе ставлення до води, бажання підтримувати чистоту Водойм.

Матеріал. Картки із зображенням речовин які забруднюють та очищують воду.

Ігровий задум: До нас завітав сьогодні інопланетний друг, якого звати Водин та він хоче дати нам завдання.

Правила гри: У грі можуть брати участь 3-5 осіб.

Хід гри:

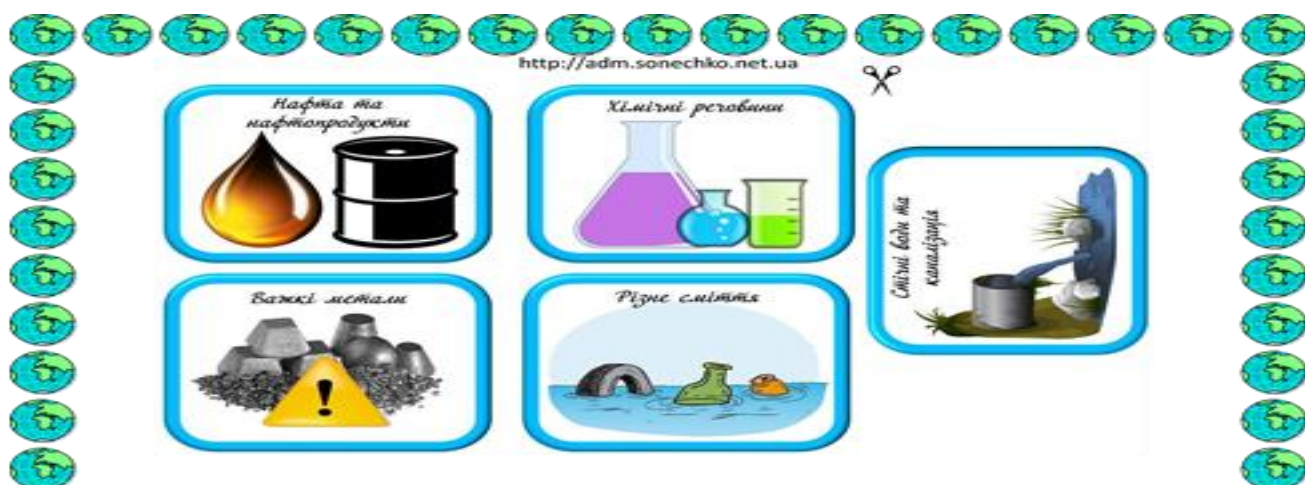
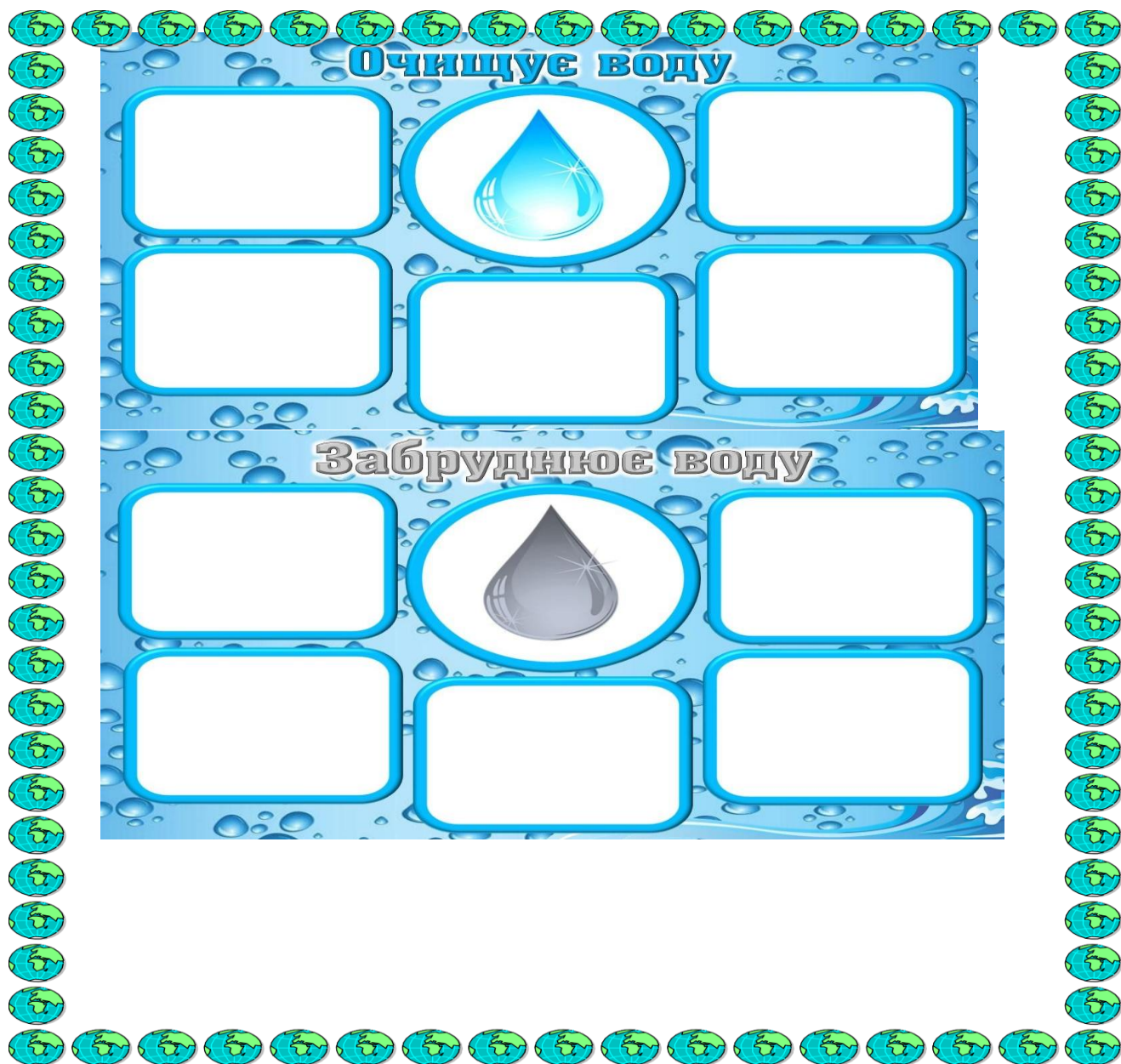
Вихователь: До нас завітав сьогодні інопланетний друг, якого звати Водин та він хоче дати нам завдання.

Водин: Усім привіт, давайте з вами закріпимо ваші знання про різні речовини та те як вони впливають на середовище. Потрібно знайти картки, на яких зображені речовини, які забруднюють воду та ті, які очищують воду.

А я вам в цьому допоможу та буду розповідати про кожну речовину.

Ускладнення: можна додати більше картинок з речовинами.

Результат гри: діти знають , які речовин можуть бути шкідливими для води.

У Швеції екологічному вихованню приділяється велика увага. В цій країні існує програма «Природної школи», яка містить 6 сходинок. На кожній із яких дітей навчають бути в гармонії з природою. Розглянемо детальніше саме 4-ту та 5-ту сходинки.

- На четвертій – дитина впевнюється, що люди можуть впливати на природу, але природі це не завжди на користь. Іноді навіть на шкоду!
- На п'ятій – дитина починає розуміти, що вона теж частинка природи, яку треба берегти, а не руйнувати.

Назва гри: «Вплив людини на природу»

Країна: Швеція

Вид гри: дидактична екологічна

Мета:

- **Освітня:** формувати знання дітей про вплив людини на живу та неживу природу, вчити дотримуватися законів природи, тому що це важливо, як для природи так і здоров'я людини; закріпити правила поведінки дітей у природному середовищі, допомогти усвідомити необхідність розумного ставлення до природи, збереження її краси і багатств;

- **Розвивальна:** розвивати мислення, увагу, мовлення;
- **Виховна:** виховувати бережне ставлення до природи та всього живого, екологічну культуру, вміння працювати в парах.

Вік дітей: середній дошкільний.

Ігрове завдання: завдання дітей полягає в тому, щоб правильно розставити фішки (добре-погано) відповідно до картинок.

Правила гри: у грі діти працюють парами. Перед дітьми в хаотичному порядку вихователь розкладає картинки із зображенням різних дій людини в природі. Діти розглядають їх та виконують завдання. Перемагає у грі та пара, яка розставить правильно найбільше фішок.

Результат гри: у результаті гри в дітей формуються знання про вплив людини на живу та неживу природу, діти усвідомили необхідність розумного

ставлення до природи, чому потрібно зберігати її красу і багатства. Також, у дітей розвивається мислення, увага та мовлення.

Матеріали: картинки із зображенням позитивних та негативних дій людини в природі, фішки (добре-погано), зображення Зайчика та Їжачка.

Хід гри.

Вихователь: Дітки, сьогодні до нас в гості завітали лісові мешканці – Зайчик та Їжачок. Вони хочуть перевірити чи любите ви природу, тваринок, чи дотримуетесь ви правил поведінки в природі та чи знаєте що робити добре, а що погано. Для цього Зайчик та Їжачок підготували для вас дуже цікаве та відповідальне завдання. Хочете дізнатися яке ж завдання підготували для вас наші маленькі друзі?

Діти грають парами. Кожній парі вихователь роздає картинки із зображенням позитивних та негативних дій людини в природі, та фішки (добре-погано). Діти повинні поміркувати і розставити фішки так, щоб на негативних картинках були фішки «погано», а на позитивних картинках фішки «добре» та пояснити свій вибір.

Ускладнення:

- **Початковий рівень:** дитина розкладає фішки за допомогою вихователя.
- **Середній рівень:** одна дитина за допомогою жестів та міміки зображує будь-яку дію змальовану на картинці, інші діти відгадують її та дають оцінку цій дії, добре це чи погано.
- **Високий рівень:** дитина має поміркувати та розповісти до чого приведуть ті чи інші дії людей, що зображені на картинках.

Екологічна гра «Розсортуй сміття»

Країна: Німеччина. У цій країні діти від наймолодшого знають, як сортувати сміття, там це прийнято на законодавчому рівні. Якщо не сортувати, або неправильно це робити – штраф.

Старший дошкільний вік

Мета: вчити дітей сортувати сміття в залежності від матеріалу; виробляти звичку раціонально та правильно утилізувати відходи; розвивати мислення, мовлення, пам'ять; виховувати екосвідомість дітей.

Матеріал: контейнери для сміття, сміття (або картки)

Правила гри: уважно слухати вихователя, виконувати вказівки, у грі може брати участь вся група.

Ігрове завдання: Назвати та розсортувати сміття по контейнерам.

Хід гри: Діти, сьогодні до нас у гості завітала Чистюля. Вона дуже любить чистоту та порядок. У неї є чіткі правила сортування сміття. І вона хоче перевірити чи дотримуетесь їх ви.

Нам потрібно розсортувати правильно сміття, відповідно до призначених контейнерів.

Ускладнення:

Розповісти чому потрібно сортувати сміття.

Екологічна дидактична гра з теми

Вік: старший

Назва гри: «Еко - замінники»

Мета:

Навчальна: вчити дітей знаходити еко – замінники, берегти природу.

Розвивальна: розвивати мовлення дітей, увагу, мислення та пам'ять.

Виховна: виховувати інтерес до гри та повагу до своїх однолітків.

Ігрове завдання: знайти серед запропонованих картинок еко – замінник предмету та пояснити чому саме він.

Правила гри: діти мають знайти серед запропонованих картинок еко – замінник предмету та пояснити чому саме він.

Результат гри: діти вміють знаходити серед запропонованих картинок еко – замінник предмету та пояснювати чому саме він.

Ігровий матеріал: картинки та їх еко – замінники.

Хід гри: вихователь пропонує дітям пограти у цікаву гру. Він пропонує дітям знайти еко – замінники предметам.

Осюжетнення: Діти, сьогодні до нас у гості завітав Еколог. Він пропонує вам пограти у дуже цікаву гру. Ми з вами захисники природи та майбутні екологи. Пам'ятаєте, як ми з вами подорожували Німеччиною та спостерігали, які німці бережливі люди та люблять природу. Вам необхідно знайти еко – замінники предметам побуту. Давайте ми пограємо.

Ускладнення:

Низький рівень: назвати що шкодить природі.

Середній рівень: назвати, як можна сортувати сміття.

Високий рівень: навести приклади, що можна використовувати з речей та не забруднювати природу.

Дидактична гра «У річку – на берег (Йикке – калдале)»

Естонська гра

Вік дітей: старший дошкільний.

Мета: удосконалювати виконувати елементи гри за сигналом, уточнити та розширити знання дітей про предмети які шкодять нашим річкам.

Матеріали: картинки з зображенням різних предметів.

Попередня робота: ознайомити дітей що забруднює наші річки.

Ігрові дії Дітям потрібно визначити чи забруднює річку той предмет які назве вихователь.

Правила гри

Не зштовхатись

В грі беруть участь не більше 4 дітей

Гра починається за сигналом

Не кричати

Хід гри

Для гри проводять на землі або на підлозі дві паралельні лінії. Ці дві лінії утворюють «річку». Відстань між ними і їх довжина залежать від віку і кількості гравців. Всі учасники стають на «берег» (за лінію) або на обидва «берега річки».

За сигналом вихователь починає показувати картинки на яких зображені різні предмети. Хто помилиться, виходить з гри. Виграє останній, який не вибув з гри. Він може стати новим ведучим.

Ускладнення Дітям потрібно самим по черзі називати предмет який забруднює наші річки.

Результат гри розширили знання дітей про предмети які шкодять нашим річкам.

Екологічно-рухлива гра «Весела дуель»

За основу була взята французька гра «Весела дуель»

На підлозі купками розкладають горіхи, яблука чи картоплини. В кожній купці їх має бути однакова кількість. Кожен учасник гри бере ложку і починає збирати “урожай” в кошик чи відерце. Хто зробить це найшвидше – той і переміг. От тільки допомагати собі руками не можна: все потрібно робити ложкою!

Мета: розширити знання дітей про шкідливі та нешкідливі речовини, предмети, удосконалювати навички бігу, розвивати увагу, спритність, пам'ять, виховувати у дітей гарне ставлення до природи.

Вік дітей: середній дошкільний вік

Ігрове завдання: вибрати усе, що не шкодить для водойм.

Правила гри: діти стоять біля лінії не виходячи за неї. Вибирають м'ячики за допомогою ложки. Руками та чимось іншим допомагати заборонено.

Результат гри: діти розширяють свої знання про дії які шкодять та які не шкодять для природи, удосконалюють навички бігу

Матеріал: м'ячики для пін-понгу, предметні картинки, ложка, корзина.

Хід гри: діти стають біля лінії не виходячи за неї. За командою старт біжать до своїх купок із м'ячиків та ложкою вибирають м'ячик на яких зображено дію або предмет який не шкодить для усіх водойм. Хто правильно та швидше за усіх виконав завдання той переміг.

Ускладнення:

Початковий рівень: діти розповідають що зображено на м'ячиках які залишились на підлозі, та чим саме воно шкодить для водойми

Середній рівень: діти, прибігають із двома кошиками та розподіляють окремо що шкодить водоймам і що не шкодить і чому саме так розподілили

Високий рівень: сказати що ми можемо робити для водойм аби вони не були брудними

ГРА-КВЕСТ

Екологічна АБЕТКА

(для дітей 6-го року життя)

Мета: створити умови для узагальнення і систематизації знань дітей, доставити радість від спілкування з природою.

Завдання: розширити знання дітей про рослини, гриби, вправляти у вмінні називати екологічні знаки. Закріплювати вміння зіставляти, аналізувати, робити висновки, орієнтуватися по карті. Стимулювати до самостійного пошуку необхідної інформації, вирішення проблемних ситуацій. Активізувати творчу уяву, розвивати логічне мислення, зорову увагу та сприйняття, окомір, рухову координацію. Виховувати дбайливе ставлення до природи рідного краю.

Місце проведення: територія дошкільного закладу (метеомайданчик, спортивний майданчик, подвір'я)

Наочне оформлення: «карта» подорожі, екологічні знаки, ілюстративний матеріал: «На що схожа хмаринка?», пазли «Ластівка»

Музичне оформлення: мелодія пісні «Коли мої друзі зі мною» (М. Таніч, В. Шаїнський), ритмічна музика для зарядки, пісня «Кап-кап» (Н. Май), весела музика для супроводу

Реквізит та аксесуари: килим, корзина для м'ячів, кошики (2 шт.), муляжі грибів, жовта стрічка; спортивний інвентар: м'ячі (5-6 шт.), обручі (5 шт.), гімнастичні палки (10 шт.), дерев'яна драбинка, канат, мотузка, тунель

Попередня робота: бесіди «Що таке вітер?», «Зелена аптека», «Що потрібно рослинам для росту?», читання художньої літератури, спостереження за рослинами на метеомайданчику, дидактичні ігри «Знайди і опиши», «Впізнай за запахом», «Як виготовляють тканину (папір)», заняття «Наші друзі – лікарські рослини», «Водні фантазії», «В королівстві грибів»

Дійові особи: Ведуча, Лісовичок, Хмаринка, Краплинка, Вітерець, Сонечко

Хід гри-квесту

Правила гри: подорож вихованців здійснюється за чітко спланованим маршрутом – переходом від зупинки до зупинки. На кожній зупинці діти за виконання певного завдання отримують частину від цілої картинки.

I. Вступ

Звучить мелодія пісні «Коли мої друзі зі мною»

Всі учасники походу збираються біля центрального входу дитячого садка

Ведуча: Доброго ранку, хлоп'ята.

Доброго ранку, дівчата.

Доброго ранку веселі й сумні,

Доброго ранку тобі і мені!

Ведуча: Запрошую всіх у подорож екологічними стежинками. Я поведу вас у світ чарівної природи, покажу красу, яка нас оточує. Але пообіцяйте, що дорогою не будете шкодити природі, а будете допомагати всім, хто потребує вашої допомоги.

Раз, два, три, чотири, п'ять –

Час нам подорож почать.

І цікаву, і незвичну,

Не просту, а екологічну.

Раз пригода, два пригода,

Всі готові до походу?

Під ритмічну веселу музику діти і педагог виконують фізичні вправи

Ведуча: Щоби шлях важкий здолати, треба м'язи розім'яти.

Потренуймо наші ноги – хай звикають до дороги. (крокування на місці)

Вище ноги підіймайте – на мурах не наступайте! (високе піднімання колін)

Гілочок побережіться – навприсядки опустіться. (ходьба навприсядки, руки на поясі)

А тепер на місці біг – добра вправа це для ніг. (біг у середньому темпі)

Що ж, продовжимо розминку – пострибаймо по купинках. (стрибки)

У мандрівку вирушаєм, крок у крок ступаємо.

Що в дорозі нас чекає? Ще цього не знаємо. (звичайна ходьба)

II. Основна частина

Гра «Знавці екологічних знаків»

Ведуча: Перш ніж вирушити у похід, нам потрібно згадати правила поведження у природі:

- Не рви квіти
- Не можна руйнувати мурашник
- Не ламайте гілки дерев і чагарників
- Не пошкоджуйте кору дерев
- Не можна брати яйця з гнізд
- Не розводь багаття в лісі
- Не збивайте гриби, навіть не їстівні
- У лісі, на природі забороняється піднімати крик і шум
- Відпочиваючи в лісі, не залишай після себе сміття

Ведуча показує екологічні знаки-картки, а діти по черзі тлумачать їхнє значення

Ведуча: Ви справжні знавці, знаки всі відгадали – правила назвали. І я впевнена – ви не нашкодите природі, тому отримуйте першу частинку-пазл. Вирушаймо! А щоб в дорозі не блукати і пригоди відшукати – зможе карта показати.

Діти разом з педагогом розглядають карту, визначають старт і місце першої зупинки-пригоди «У Лісовичка»

Пригода «У Лісовичка»

Ведуча: А ось і перша наша перешкода – розкидане сміття. Як ви гадаєте, хто кидав сміття? Що ми зробимо?

Діти прибирають сміття у пакет

Ведуча: Погляньте, як відразу стало гарно, навіть сонечко веселіше засяяло – зраділо, що ви очистили доріжку від сміття.

Лісовичок: Я живу у лісі, звусь Лісовичок.

І хатинку гарну маю з гілочок.

А дітей я часто бачу на стежині,
Радий вас вітати в мене на гостині.

Ведуча: Діти, погляньте, як багато різних рослин росте навколо будиночка Лісовичка.

Дітям пропонується розглянути рослини на метеомайданчику

Екологічний кошик «Аптечка Лісовичка»

Лісовичок розказує дітям про лікарські рослини, показує їх

Лісовичок: Дорогі діти, ми з вами відшукаємо різні рослини і поговоримо про їх користь. Корисні рослини - це лікарські. Вони мають свої властивості і допомагають у лікуванні різних хвороб, але приймати їх потрібно, порадившись з лікарем.

Це ромашка. Ось погляньте, яка вона. В неї тоненьке стебельце, жовта серединка з білими вузькими пелюстками. Відвар з ромашки приймають від кашлю та коли болить горло.

Подорожник лікує хвороби шлунка, кашель, гоїть рани. Листячко у нього довгасте з жилками-нитками, росте вздовж стежинок.

Конвалія- це лікарська рослина. Нею лікують серцеві хвороби.

Звіробій – квіти жовто-золотистого кольору. Настоя звіробою вживають для апетиту, від ангіни, грипу, головного болю.

Розпізнати можна за незвичним запахом м'яту. Її додають у чай як заспокійливий засіб.

Лісовичок: А тепер, щоб отримати ще частинку-пазл, пропоную вам відповісти на мої хитрі питання.

Дидактична вправа «Хитрі запитання»

➤ Чи схожі рослини на людей? (**Так**, адже вони живі, дихають. Їх гілки схожі на людські руки, а стовбури (стеблинки) на ноги. Вони рухаються, шелестять листочками)

➤ Чи є у рослин носи? Чи можуть вони дихати? (**Ні**, носів немає, але вони, як і ми, дихають. У цьому їм допомагає листя. У кожному листку є невеликі отвори для поглинання, повітря)

➤ Чи є у рослин роти? Як вони їдять? (**Ні**. Рослини отримують необхідне живлення за допомогою коріння)

➤ Чи є у рослин очі? Чи можуть вони бачити? (**Ні**, немає, а отже й бачити вони не можуть)

➤ Навіщо потрібні рослини? (рослини виробляють кисень, є джерелом палива й будівельних матеріалів, їх використовують у парфумерній промисловості, вони дають нам папір, їжу, виготовляють тканину тощо)

Лісовичок: Молодці, ви справилися із завданням, тому отримуєте свій пазл. Наступного разу розповім вам про інші рослини. До побачення.

Ведуча: А ми вирушаємо далі.

Пригода «Витівки Хмаринки»

Ведуча: Ось на карті наша друга зупинка-пригода.

Діти розглядають карту, знаходять другу зупинку-пригоду «Витівки Хмаринки»

Щоб до неї потрапити, нам потрібно пройти через місточок. Але подивіться – хтось зламав місток. Треба його полагодити.

Діти «лагодять» місток з гімнастичних палок і проходять через нього (стрибки через гімнастичні палки, покладені на землю), далі крокують по дерев'яному місточку

Хмаринка: Жила-була хмаринка, хмаринка-веселинка

Жила я із сім'єю у небі голубім.

Хмаринка: Щиро вітаю вас у себе в гостях. Для самих кмітливих я приготувала завдання. Якщо впораєтесь – отримаєте винагороду. Готові?

Вправа «На що схожа хмаринка?»

Хмаринка: Чи хтось із вас вгадати зможе, на що у небі хмарка схожа?

Дітям пропонується розглянути різні силуети «хмаринок» і відгадати на що вони схожі (силуети: ялинка, повітряна кулька, м'яч, морозиво-ріжок, сонечко тощо)

Хмаринка: Ви так цікаво називали всі «хмаринки», що я вирішила вам віддячити. Я візьму вас із собою у небесну подорож.

Хвилинка милування «Небесна подорож»

Лежачі на килимках, діти розглядають хмари у небі і фантазують, куди «хмарки поспішають». В кінці Хмаринка віддає частинку-пазл

Ведуча: Нам треба продовжувати свій шлях. Подивимось, куди далі веде нас наша карта. Попереду у нас є доріжки, які приведуть нас до третьої зупинки-пригоди – до донечок Хмаринки.

Перешкода «Вузька і широка доріжка»

Діти проходять по мотузці, потім по канату, покладеному змійкою

Пригода «Дощик накрапає»

Ведуча: Ось краплиноньки-краплинки, діти гарної Хмаринки,
У матусі відпросились і на землю опустились.

Рухлива гра «Ходять крапельки по колу»

Діти стоять по колу. Під веселу музику («Кап-кап» Н. Май) передають один одному м'яч-«краплинку». Через деякий час додається ще м'яч (до 5-6 м'ячей). Треба швидко передавати м'ячи-«краплинки» по колу, щоб вони не наздогнали один одного

Краплинка: Я краплинка-веселинка, донечка, дитинка.

Виросла я на хмаринці, дощик я ношу в торбинці.

Коли часто йдуть дощі, на галявинах виростають гриби. Які бувають гриби?

Краплинка: Так, гриби бувають їстівні та отруйні. Отруйні гриби збирати не можна. Але й не можна їх знищувати, бо вони служать їжею для тварин і пташок. Люди збирають тільки їстівні гриби. Як вони використовують гриби? (сушать, солять, смажать, маринують, варять суп, додають в салат тощо)

Гра «Гриб-грибочок»

На галявині «ростуть» муляжі різних видів грибів. Діти діляться на 2 команди. Під музику збирають у кошики тільки їстівні гриби, а отруйні залишають на галявині. По підрахунку визначити, яка команда спритніша.

Краплинка віддає пазл.

Ведуча: Нам треба рушати далі, щоб зібрати всі частинки нашого пазлу. Давайте подивимося маршрут по карті. І знову попереду нас очікує перешкода – лісовий тунель та в'язке болото. Тунель ми з вами подолаємо легко. А щоб не зав'язнути у болоті, треба стрибати з купинки на купинку. І ця дорога приведе нас до наступної зупинки-пригоди.

Вправа «Лісовий тунель» та «З купинки на купинку»

Діти по черзі проходять крізь тунель, потім стрибають з обруча в обруч

Пригода «Вітерець-бешкетник»

Вітерець: Хоч без крил, але літаю, вербі коси розплітаю.

Якщо добре розлютити, можу шкоди наробити.

Хто я?

Вітерець: Так, я Вітерець – легкий, веселий. Але вітер буває різним. Іноді він приносить велику шкоду і людям, і природі. Це – смерч, ураган, тайфун, буря та багато інших вітриськів. Як ви гадаєте, яку шкоду може заподіяти вітер людям? Природі?

Вітерець: Я віддаю вам ще одну частинку-пазл. Попереду вас чекає перешкода від Вітерця-бешкетника. Я впевнений – ви з нею впораєтесь.

Ведуча: Наша карта показує, що наш шлях наближується до фінішу. Нам залишилась ще одна зупинка-пригода. Але спочатку нам потрібно подолати перешкоду від Вітерця.

Перешкода «Павутинка»

Діти проходять через переплетену між кущами в горизонтальній площині мотузку – «павутину».

Пригода «В гостях у Сонечка»

Сонечко: Що у світі найсвітліше, наймиліше, найтепліше?

Що по небу в день гуляє, ніч приходить – спочиває.

Сонечко: Я – Сонечко, буваю добрим, буваю злим.

Гра «Сонце – добре, сонце – погано»

Діти по черзі, передаючи «промінчик» (жовту стрічку), називають спочатку позитивні факти про сонце, а потім негативні. В кінці гри Сонечко віддає дітям останню частину-пазл

III. Заключна частина

Ведуча: Наша подорож наблизилась до фінішу. Ми пройшли з вами нелегкий довгий шлях. Але витримали всі перешкоди, виконали всі завдання і за це отримали всі частинки пазла.

- Яке завдання було найважчим?
- Яке завдання було найцікавішим?
- Про що б ви хотіли розповісти своїм батькам?
- Що найбільше запам'яталось вам з подорожі?

Ведуча: У нас залишився час скласти всі пазли до купи.

Діти складають пазли і отримують картину – ластівку

Ведуча: Що нагадує вам ця картинка?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова, О.В., Галузяк, В.М. (2014). Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя (монографія). Вінниця : ТОВ: «Нілан ЛТД». 416 с.
2. Баюрко, Н.В. (2017). *Підготовка майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи* (монографія). Вінниця. 256 с.
3. Богуш, А.М. (2006). Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія. Луганськ : Альма-матер. 368 с.
4. Большакова, І. О., Пристінська, М. С. (2017). Я досліджую світ: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) . Київ. 86 с.
5. Волощенко, О. В., Козак, О. П., Остапенко, Г. С. (2018). Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Київ : Світич. 92 с.
6. Гільберг Т. Я досліджую світ. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1221-ya-doslidzhuyu-svit-1-klas-gilberg.html>
7. Голубченко, М. (2007). Проектна діяльність у школі. К.: Шк.. світ. 128 с.
8. Грошовенко, О. (2017). Світоглядно-екологічний підхід до змісту природничої освіти в школі І ступеня. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир : Вид-во Євенок О.О. Випуск №88. С. 96-100.
9. Грошовенко, О.П., Присяжнюк, Л.А. (2012). *Методика навчання природознавства* (навчально-методичний посібник). Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю. 200 с.
10. Гудзевич, Л. С., Баюрко, Л.С. (2013). *Тестові завдання з екології* (навчальний посібник). Вінниця : «Віндрук». 124 с.
11. Дятленко, Н.М. (2005). Самоповага дитини як умова її майбутнього «АКМЕ». Наукові записки Інституту психології Г.С. Костюка АПН України. К.: Главник, 2005. Випуск 26, в 4х томах. Том 2. С. 24-28.
12. Іщенко, О.Л. (2019). Я досліджую світ : підручник для 2 класу. Київ. 112 с.
13. Казьмірчук, Н.С., Карук, І.В., Стахова, І.А. (2024). ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТЕЗАУРУС. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)* : журнал, № 6(34) 2024. С. 471-482
14. Крутій К.Л. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або Що треба знати про інтеграцію. *Дошкільне виховання*. 2018. № 7. С.2-7.
15. Крутій К.Л., Зданевич Л.В. Сторітеллінг : мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. 2017. № 7. С. 2-6.

16. Крутій, К. Л., Стеценко, І. Б. (2020). Парціальна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт». Освітній напрям «Природничі науки, або Подорож Всесвітом». Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД. 240 с.
17. Левківський, М.В. (2006). Історія педагогіки : підручник. К.: Центр навчальної літератури. 376 с.
18. Марко, М. (2017). Особливості та послідовність розробки ігрових технологій навчання учнів початкових класів. Молодь і ринок. № 8. С. 173-178.
19. Міщенко, А. Л. Проектування освітнього простору дошкільного навчального закладу. URL: <http://posmishka.org/skarb/proektuvannya-osvitnogo-prostoru-doshkilnogo-navchalnogo-zakladu-atestatsiyna-robot-a-l-mishhenko-teoriya/>
20. Онопрієнко, О., Кондратюк, О. (2007). Проекти в початковій школі: тематика та розробки занять. К.: Шкільний світ. 128 с.
21. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта та виховання в Україні. Education and Pedagogical Sciences, 2013. № 3. С. 5-10
22. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта та виховання в Україні. Education and Pedagogical Sciences, 2013. № 3. С. 5-10
23. Савченко, О. Я. Типова освітня програма. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
24. Сорочинська, О.А. (2017). Підготовка майбутнього вчителя біології до позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи (дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук). Житомир. 130 с.
25. Стахова, І.А. (2023). ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ У ЄВРОПІ. Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023. No 14(28). С. 469-479. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/8248>
26. Шиян, Р. Б. Типова освітня програма. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>
27. Communication from the Commission «The International Dimension of the European Research Area». URL: <http://www.cordis.lu/rtd2992/fp-debate/cec.htm#proposal> (дата звернення: 09.10.2020).
28. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD. URL: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/definitionandselectionofcompetenciesdeseco.htm> (дата звернення: 24.08.2020).

29. Elementary GLOBE. URL : <https://www.globe.gov/web/elementary-globe>
30. European Reference Framework of Key Competences. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0024> (дата звернення: 10.08.2020).
31. Frey, K. (1996). *Die Projektmethode: Der Weg zum bildenden Tun*. Beltz Verlag. Weinheim und Basel. 268 s.
32. Scrum basics (посібник із Скраму). URL: <https://www.scrumguides.org/docs/scrumguide/v2017/2017-Scrum-Guide-Ukrainian.pdf> (дата звернення: 18.02.2019)
33. The Tbilisi Communiqué – Educate Today for a Sustainable Future. Outcome document adopted at TBILISI+35 Intergovernmental Conference on Environmental Education for Sustainable Development. (2012). URL: <http://www.aaee.org.au/wp-content/uploads2/2009/07/Tbilisi-Communique.pdf> (дата звернення: 31.07.20).
34. Unesco. URL: <https://whc.unesco.org/> (дата звернення: 13.05.21)

ДОДАТКИ

Додаток 1

Відомі композитори про природу дітям

М.Лисенко – український композитор, піаніст, диригент, педагог, збирач пісенного фольклору, громадський діяч. Дитяча опера «Зима-весна» або «Снігова королева»: https://www.youtube.com/watch?v=zHQ_AdcQdqw
Пісня «Лисичка»: <https://www.youtube.com/watch?v=-cPQ8zaynyE>

В.Косенко – талановитий український композитор, творець музики, в якій твори для дітей займають важливе місце.

Твір «Дощик»: <https://www.youtube.com/watch?v=H8yPXWVq9ss>

Твір «Ранком у садочку»: https://www.youtube.com/watch?v=gHJuOT5_NQY

М. Дремлюга – український композитор, педагог, музично-громадський діяч, автор першого концерту для бандури.

Твір «Іде сніг»: <https://www.youtube.com/watch?v=iuuZ06UOyB8>

Твір «Ведмежатко в лісі»: <https://www.youtube.com/watch?v=9D4jDhpCmK4>

Твір «Ой минула вже зима»: <https://www.youtube.com/watch?v=OePXMEvxmlI>

Г.Компанієць – композитор, диригент, педагог

Твір «Два півники»: <https://www.youtube.com/watch?v=TklqQFaomm4>

А.Штогаренко – композитор, педагог, музично-громадський діяч.

Твір «У лісі»: <https://www.youtube.com/watch?v=st6sV9OD9V8>

Твір «Метелик»: https://www.youtube.com/watch?v=IBjUb5_y7Eg

В.Івасюк – український композитор і поет, автор 107 пісень, 53 інструментальних творів, музики до кількох спектаклів. Професійний медик, скрипаль, чудово грав на фортепіано, віолончелі, гітарі.

Твори: «Червона рута» <https://www.youtube.com/watch?v=8xG05v5QtH4>,
«Водограй» <https://www.youtube.com/watch?v=t8z43mCkLMA>,

А.Вівальді – італійський композитор, скрипаль-віртуоз, римокатолицький священик, автор більш як сорока опер, кантат, ораторій, творець жанру сольного інструментального концерту. Цикл із чотирьох скрипкових концертів «Пори року» (<https://www.youtube.com/watch?v=GRxofEmo3HA>).
Фрагменти циклу в форматі Ogg vorbis

🔊 Весна. Частина 1 Allegro ^{опис файлу}

🔊 Весна. Частина 2 Largo ^{опис файлу}

🔊 Весна. Частина 3 Allegro ^{опис файлу}

🔊 Літо. Частина 1 Allegro non molto ^{опис файлу}

🔊 Літо. Частина 2 Adagio ^{опис файлу}

🔊 Літо. Частина 3 Presto ^{опис файлу}

🔊 Осінь. Частина 1 Allegro ^{опис файлу}

🔊 Осінь. Частина 2 Allegro molto ^{опис файлу}

🔊 Осінь. Частина 3 Allegro ^{опис файлу}

🔊 Зима. Частина 1 Allegro non molto ^{опис файлу}

🔊 Зима. Частина 2 Largo ^{опис файлу}

🔊 Зима. Частина 3 Allegro ^{опис файлу}

Ш.К. Сен-Санс – французький композитор, органіст і піаніст, музичний критик і суспільний діяч.

Сюїта (зоологічна фантазія) для камерного ансамблю «Карнавал тварин»:
<https://www.youtube.com/watch?v=k2RPKMJmSp0>

Дитячі пісні про природу

«Це весна»: <https://www.youtube.com/watch?v=i53lgY86oSE>

«Весняна сопілочка»: <https://www.youtube.com/watch?v=RkkYXSDxH-0>

«Мелодія дощук»: <https://www.youtube.com/watch?v=T7MWkiZmNlQ>

«Весна прийшла»: <https://www.youtube.com/watch?v=eMHGubnQK1M>

«Прилетіла весняночка»: https://www.youtube.com/watch?v=dQ_tZEe5EWg

«Завітала зимонька»: https://www.youtube.com/watch?v=ywEegcWR_b8

«Метелиця»: <https://www.youtube.com/watch?v=hgFbo5Sg5VM>

«Хуртовина»: https://www.youtube.com/watch?v=9ueEYQMO_xI

«Зима»: <https://www.youtube.com/watch?v=yAfzWLRID6Q>

«Осінь, осінь по землі крокує»:

https://www.youtube.com/watch?v=ywEegcWR_b8

«Осінній бал»: <https://www.youtube.com/watch?v=aIic2qkg-90>

«Осіння прогулянка»: <https://www.youtube.com/watch?v=1o1LpY6V5qw>

«Подорож листочка»: <https://www.youtube.com/watch?v=VaK9pVkC5nM>

«Равлик»: <https://www.youtube.com/watch?v=LUOPl6Jjd6A>

«Як бджілка друзів шукала»: <https://www.youtube.com/watch?v=WixwBHSUx2g>

«Казка про соловейка»: <https://www.youtube.com/watch?v=MDxSrgskPAE>

«Казка про маленького зайчика»:

<https://www.youtube.com/watch?v=wUhLo8vQj0w>

«Весняна хмарка»: https://www.youtube.com/watch?v=FAev_5aPxIQ

«Хмариночка»: <https://www.youtube.com/watch?v=U4y5wjcmpk8>

«Жук»: <https://www.youtube.com/watch?v=9Y05ID-GvSw>

«Вітер»: <https://www.youtube.com/watch?v=ju9i14SkdVE>

«Вальс дощу»: <https://www.youtube.com/watch?v=tvvrWQvZ6ig>

«Лебединий вальс»: <https://www.youtube.com/watch?v=3FrV-YpOpgQ>

«Веселка»: <https://www.youtube.com/watch?v=oKDPCbvfB18>

«Горобчик»: <https://www.youtube.com/watch?v=2tmnchiDrOw>

«Білочка»: <https://www.youtube.com/watch?v=2srG0rvfr68>

«Їжачок»: <https://www.youtube.com/watch?v=dFt6PTHe5po>

Мультики про природу для дітей

Уроки тітоньки сови:

- ✓ «Жива природа»: <https://www.youtube.com/watch?v=GGazrqaOQxw>
- ✓ «Пори року»: <https://www.youtube.com/watch?v=74CofuW1is0>
- ✓ «Осінні турботи»: <https://www.youtube.com/watch?v=p9KSJCMsNaA>
- ✓ «Про гриби»: <https://www.youtube.com/watch?v=U0a8Qp4unB8>
- ✓ «Мікроби»: <https://www.youtube.com/watch?v=aCV2QM8fr9g>
- ✓ «Зимове диво»: <https://www.youtube.com/watch?v=shQ6gPkVooA>
- ✓ «Чудеса світу»: <https://www.youtube.com/watch?v=YdjdFva7Q0>
- ✓ «Шматочок літа»: https://www.youtube.com/watch?v=yAJM_pcZA6c

«Капітошка»: <https://www.youtube.com/watch?v=EGzTvRQLtYU>

«Про всіх на світі»: https://www.youtube.com/watch?v=rLh_92IJRdg

«Лунтик»: <https://www.youtube.com/watch?v=H0KNMXjibSw>

«Смішарики»: <https://www.youtube.com/watch?v=9COcEnkquIg>

«Фіксики. Павучок»: <https://www.youtube.com/watch?v=u5oQWnJtlHg>

«Подорож краплинки по Землі»:

<https://www.youtube.com/watch?v=4C71xHLXQmQ>

«Корисні підказки. Вода»: <https://www.youtube.com/watch?v=RmErh04ndGs>

«Кругообіг води»: <https://www.youtube.com/watch?v=g9zrExiuDHg>

«Звідки з'являється дощ?»: <https://www.youtube.com/watch?v=fnDKog86pvE>

«Хто як говорить»: <https://www.youtube.com/watch?v=FRUqZZOAU70>

«Малюнки домашніх тварин. Кумедні хвостики»:

<https://www.youtube.com/watch?v=VEA7jjpRKfw>

«Листочок і мишка»: https://www.youtube.com/watch?v=f_fuiGIg2WQ

«Як метелик вивчав життя»: <https://www.youtube.com/watch?v=c13W6ax6xXo>

«Ходить гарбуз по городу»: <https://www.youtube.com/watch?v=bYbDnvu6Nu0>

«Струмочок»: <https://www.youtube.com/watch?v=en02cBa6wMs>

«Дівчинка і зайці»: <https://www.youtube.com/watch?v=HGhzKSj7oO8>

«Чого в лісі не буває»: https://www.youtube.com/watch?v=Hyq85tK_8x4

«Лісові мандрівники»: https://www.youtube.com/watch?v=Hyq85tK_8x4

«Сіра шийка»: https://www.youtube.com/watch?v=Hyq85tK_8x4

«Комашки. Пригоди у долині мурах»:

<https://www.youtube.com/watch?v=wVRhqfSnuNo>

«Як живуть мурахи»: <https://www.youtube.com/watch?v=7p2hm02IZX4>

«Мурашка та коник-стрибунець»:

<https://www.youtube.com/watch?v=u3fMn9lP68Y>

«Муха-цокотуха»: <https://www.youtube.com/watch?v=o9sYAW9BvN4>

«Пригоди пінгвінчика Лоло»:

<https://www.youtube.com/watch?v=XK0LN8EdKmw&list=PLt6kNtUbjfc9KedAJPDTR6ZP19HkeHNWY>

«Бембі»: <https://www.youtube.com/watch?v=t7bDl3MV5b8>

«Мультитик про хом'яка»: <https://www.youtube.com/watch?v=W2pigVgerY4>
«Мультитик про тварин. Дикі звірі»: <https://www.youtube.com/watch?v=51sKNXSA3DU>
«Бджілка Майя»: https://www.youtube.com/watch?v=pcCAoZTWYLS&list=PLZjEx_2IKsfdeaO-ZcsqPnBYAl39L3l10
«Мультитик про гіпопотама»: <https://www.youtube.com/watch?v=0w0sSngfyuw>
«Пори року»: <https://www.youtube.com/watch?v=mBDU8UwJdpM>
«Лісова абетка для найменших»: <https://www.youtube.com/watch?v=h4xyZ28T8ko>
«Загадки для найменших»: <https://www.youtube.com/watch?v=uFEuaGcw530>
«Пізнавальна добірка мультитиків про природу»: <https://www.youtube.com/watch?v=ubqxqTtwT-4>
«Лісові тварини»: <https://www.youtube.com/watch?v=51sKNXSA3DU>
«Мультитик про птахів»: <https://www.youtube.com/watch?v=lCi1uJ7bBSQ>
«Мультитипедія птахи»: <https://www.youtube.com/watch?v=YESyRqtjb3o>
«Птахи для дітей»: <https://www.youtube.com/watch?v=Gvf-go-tkts>
«Мультитик про планети»: <https://www.youtube.com/watch?v=-WMnDR1CkVI>
«Планета Земля»: https://www.youtube.com/watch?v=8Msn62_4Ige
«Морська бригада»: <https://www.youtube.com/watch?v=LMbgKujEWhg>
«Риф»: <https://www.youtube.com/watch?v=vuQ5s16IdeQ>
«Барбоскіни»: https://www.youtube.com/watch?v=_ZO5VEEWdX4
«Морські жителі»: https://www.youtube.com/watch?v=mMP_mutsnU4
«Мульт-компот про жирафа»: <https://www.youtube.com/watch?v=c06EAWIFJ3s>
«Мультитик про тварин»: <https://www.youtube.com/watch?v=fvZmo65BjVk>
«Свійські тварини»: <https://www.youtube.com/watch?v=L9tW59qbJWk>
«Тварини Африки»: <https://www.youtube.com/watch?v=CwoRwi1XuI0>
«Мауглі»: <https://www.youtube.com/watch?v=EARPtxqdWOE>
«Чарівний світ космосу»: <https://www.youtube.com/watch?v=ESD9YcjLMXw>
«Цікаві факти про космос»: https://www.youtube.com/watch?v=rv_mIALmgbo
«Про місяць дітям та школярам»: <https://www.youtube.com/watch?v=MSnmomGsPds>
«Усе, що потрібно знати про планету Земля»: <https://www.youtube.com/watch?v=Tf2jlCclvDU>
«Як тварини відчувають біль»: <https://www.youtube.com/watch?v=IykvpYPtJ9k>
«Земля до початку часів»: <https://www.youtube.com/watch?v=9tgWZPgLCrE>
«Ням-ням»: <https://www.youtube.com/watch?v=qYOpj3v3dM0>
«Гидке качення»: <https://www.youtube.com/watch?v=iMZLeGiI-YQ>
«Соловейко»: <https://www.youtube.com/watch?v=rv4Pwq8xp8E>
«Мультфільм про крокодила»: https://www.youtube.com/watch?v=D_iUoDToOYc
«Мультитик про гіпопотама»: <https://www.youtube.com/watch?v=0w0sSngfyuw>
«Історія про поросятко»: <https://www.youtube.com/watch?v=DektEASHrlo>
«Дерево і кішка»: https://www.youtube.com/watch?v=bDg5ee0_PdA
«Некмітливий горобець»: <https://www.youtube.com/watch?v=>

Додаток 3

Екологічне виховання через призму бачення європейських митців

Funded by the
European Union

Erasmus + Jean Monnet Module
EcoEdEU-101085524

**«Екологічна безпека через призму
бачення європейських митців»**

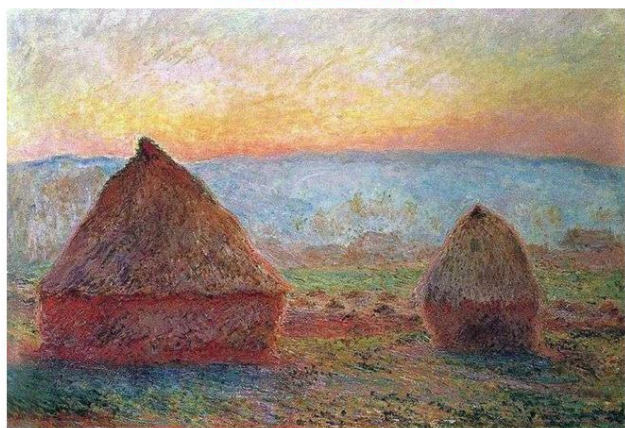
Клод Моне
«Автопортрет»

Клод Моне – французький живописець, один із засновників імпресіонізму.

Народився митець 14 листопада 1840 р. в Парижі, він з дитячих років займався малюванням карикатур. Клод вступив до університету, проте був незадоволений підходом до навчання та залишив його, перейшовши в студію живопису.

Розпочата франко-прусська війна спонукала художника в 1870 р. переїхати до Англії, а потім у Нідерланди, де він написав 25 картин. Відразу після повернення в 1872 році Моне пише знамените полотно «Враження. Схід сонця». У 1893 році разом з другою дружиною художник переїздить в містечко Живерні, де і проводить решту свого життя. Навіть після операції на очах в 1912 р. він не перестає малювати.

«Стіжки сіна»

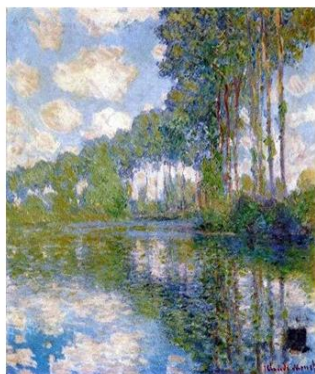
Цикл картин «Водні лілії»

«Схід сонця»

«Тополі»

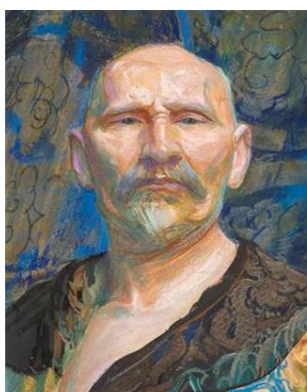

Каспар Давид Фрідріх — німецький художник, яскравий представник романтизму. Художню освіту почав опановувати в 1790 р. із архітектором і викладачем малювання в грайфсвальдському університеті Кесторпом, а потім вдосконалював майстерність в місті Копенгаген, Данія, де навчався в період 1794–1798 рр. Він став прикладом вільного художника, що працював на ринок.

«Зимовий пейзаж»

«Абатство в дубовому лісі»

Леон Ян Вичулковський — видатний майяр, гравер, художник з епохи польської культури Молода Польща, представник реалізму та імпресіонізму в малюванні. Майлярську освіту почав здобувати у Варшавській школі малювання. Тоді тематикою робіт Вичулковського були в основному академічні, історичні та релігійні сцени. Подорожував по Європі: в 1890 був у Італії, в 1905 побував у Іспанії, в 1915 подорожував по Англії, Шотландії та Голландії. Замальовував архітектурні споруди та історичні пам'ятки, романтичні пейзажі, малював портрети, квіти.

Леон Ян Вичулковський
«Автопортрет»

«Річка Вісла біля Тиньця після заходу сонця»

«Біля озера»

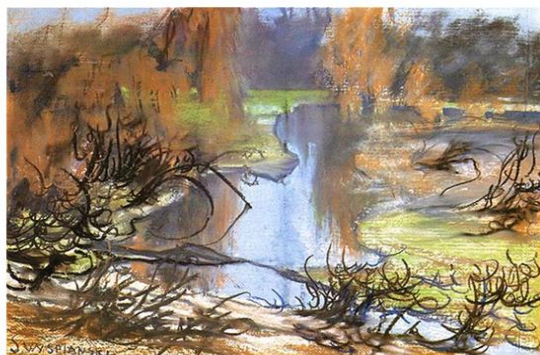

**«Береза
в Госцірадзі»**

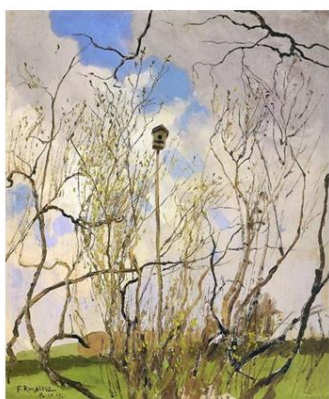
Станіслав Виспянський

«Пейзаж з-над Рудних гір»

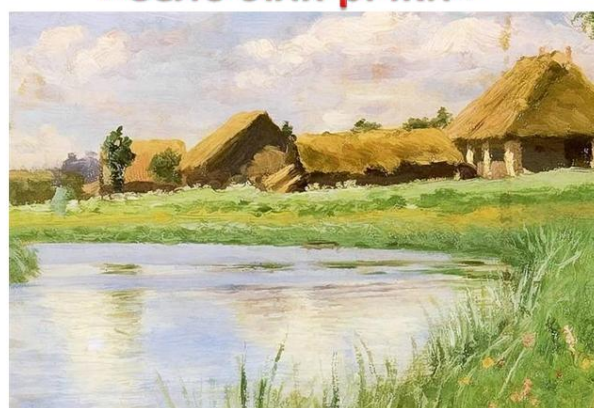

Фердінанд Рушиц

«Весна»

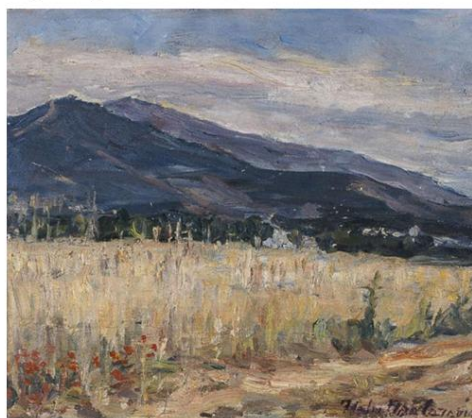

«Село біля річки»

Талія Флора-Каравія

«Краєвид»

ПІДВОДНИЙ СВІТ

творчі
завдання

Вибери, ким би ти хотів бути?

Дослідник річок та озер

Дослідник морів

Дослідник океану

Хто такі риби?

У світі існує близько 30 тисяч риб. Усі вони холонокровні істоти і поділяються на дві групи: прісноводні та морські.

Прісноводні риби (*соми, лини, щуки, короти*) живуть у прісній воді річок, ставків, озер, а деякі, навіть, у гірських потоках.

Морські та океанічні риби (*скупбрія, акули, дельфіни, бички, скати*) мешкають у солоній воді.

Більшість риб живуть зграями. Майже всі вони – хижаки, тобто живляться меншими за розмірами рибами і личинками комах, яких знаходять у воді.

Майже усі риби дихають зябрами, що знаходяться з обох боків риб'ячої голови і накріті зябер ними пластинами. Риби дихають, набираючи у рот воду і пропускаючи її через зябра. Взимку, коли крига вкриває водойму, кількість кисню у воді зменшується. Риби добре бачать і чують у воді, відчувають смак, дотик і біль.

*Риб, які в річках та
озерах живуть,
всі зазвичай прісноводними зуть.
А у солоній воді
залюбки
мешкають риби,
що зуться морські.*

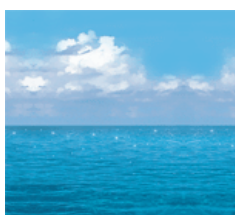
1. Вивчи віршик за допомогою опорних малюнків.

1. В морі риба-камбала

Не велика, не мала.

Дуже схожа на млинець,

Хто спіймає молодець.

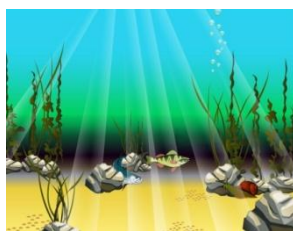
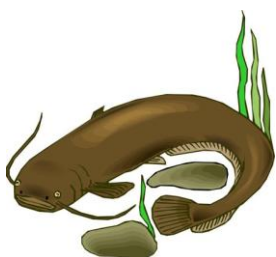

2. Сом заснув на самоті

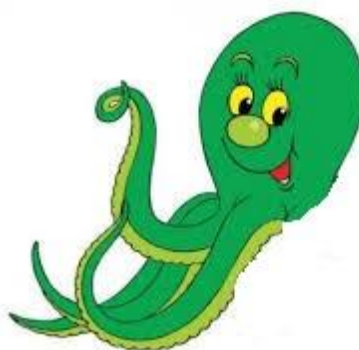
На самісінькому дні.

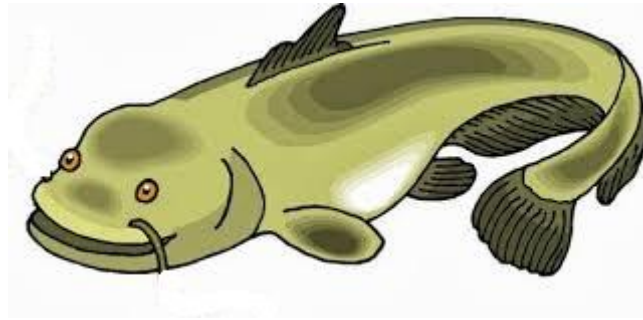
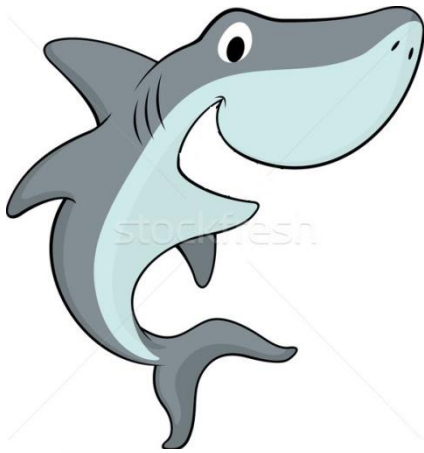
І в своїх солодких снах

Сом літає наче птах.

2. Розглянь підводних мешканців, домалюй частини тіла, яких не вистачає.

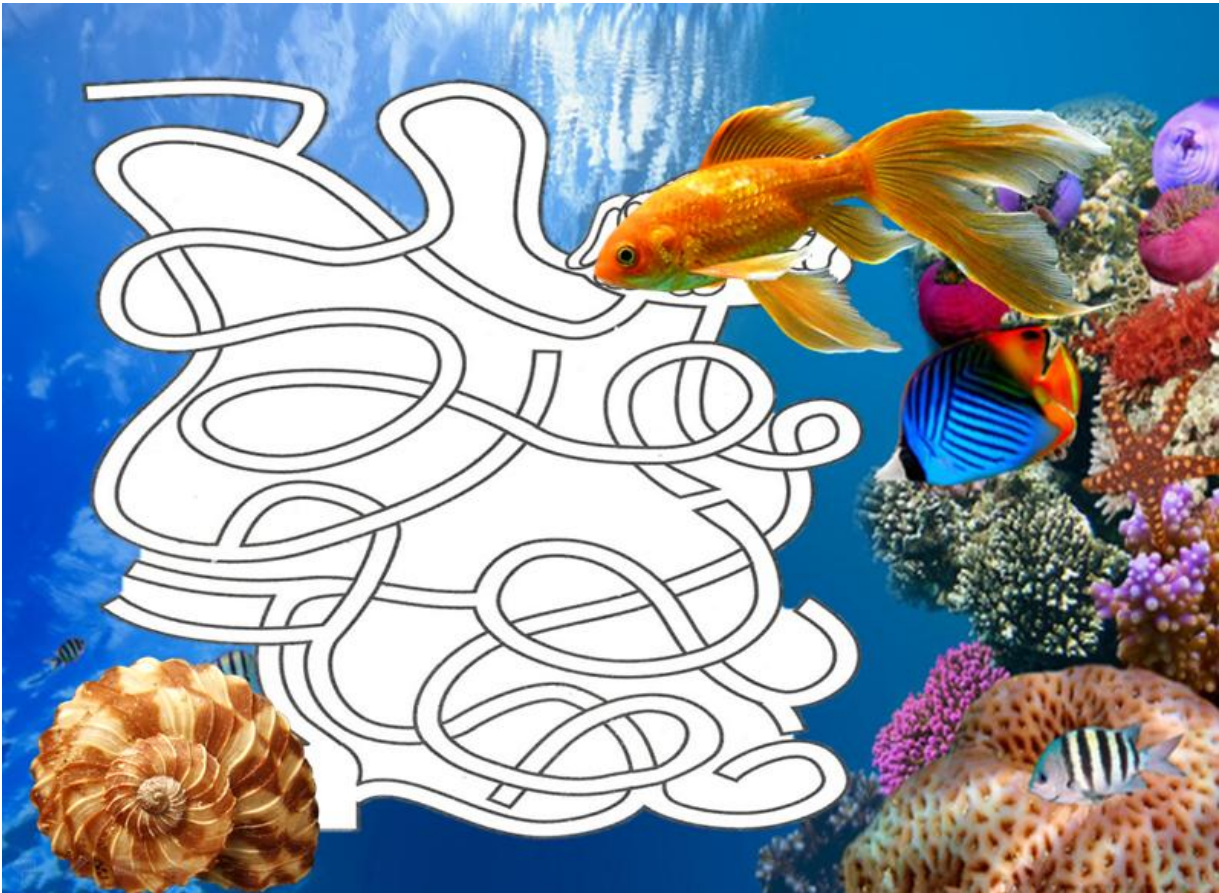

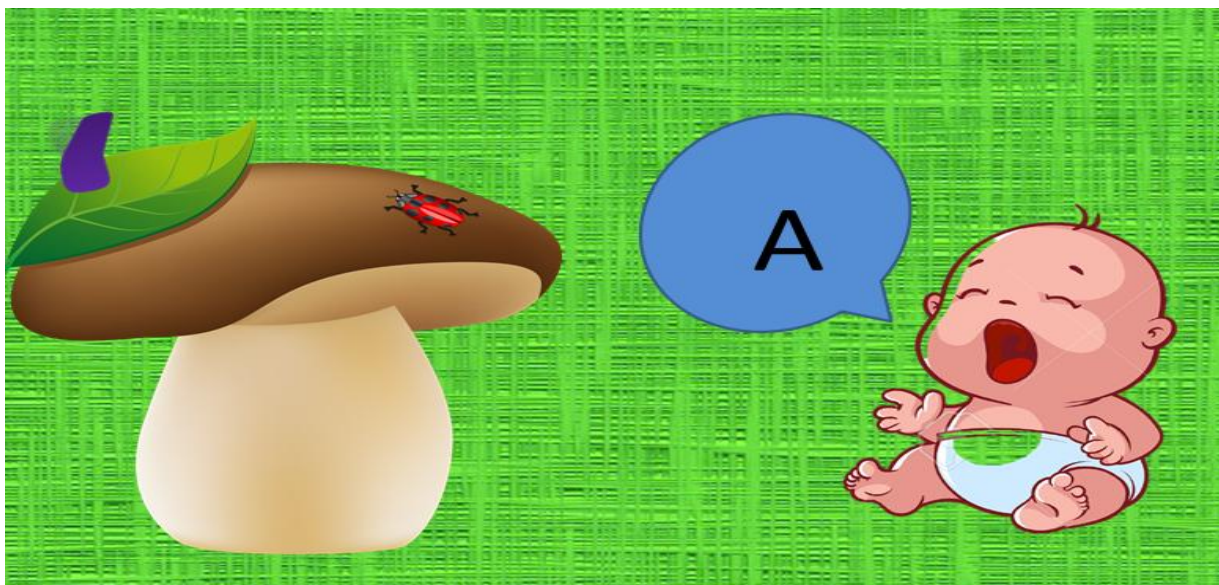
3. Розглянь картинку та складіть казочку про Русалочку.

4. Пройди лабіринти.

5. Розгадай ребуси.

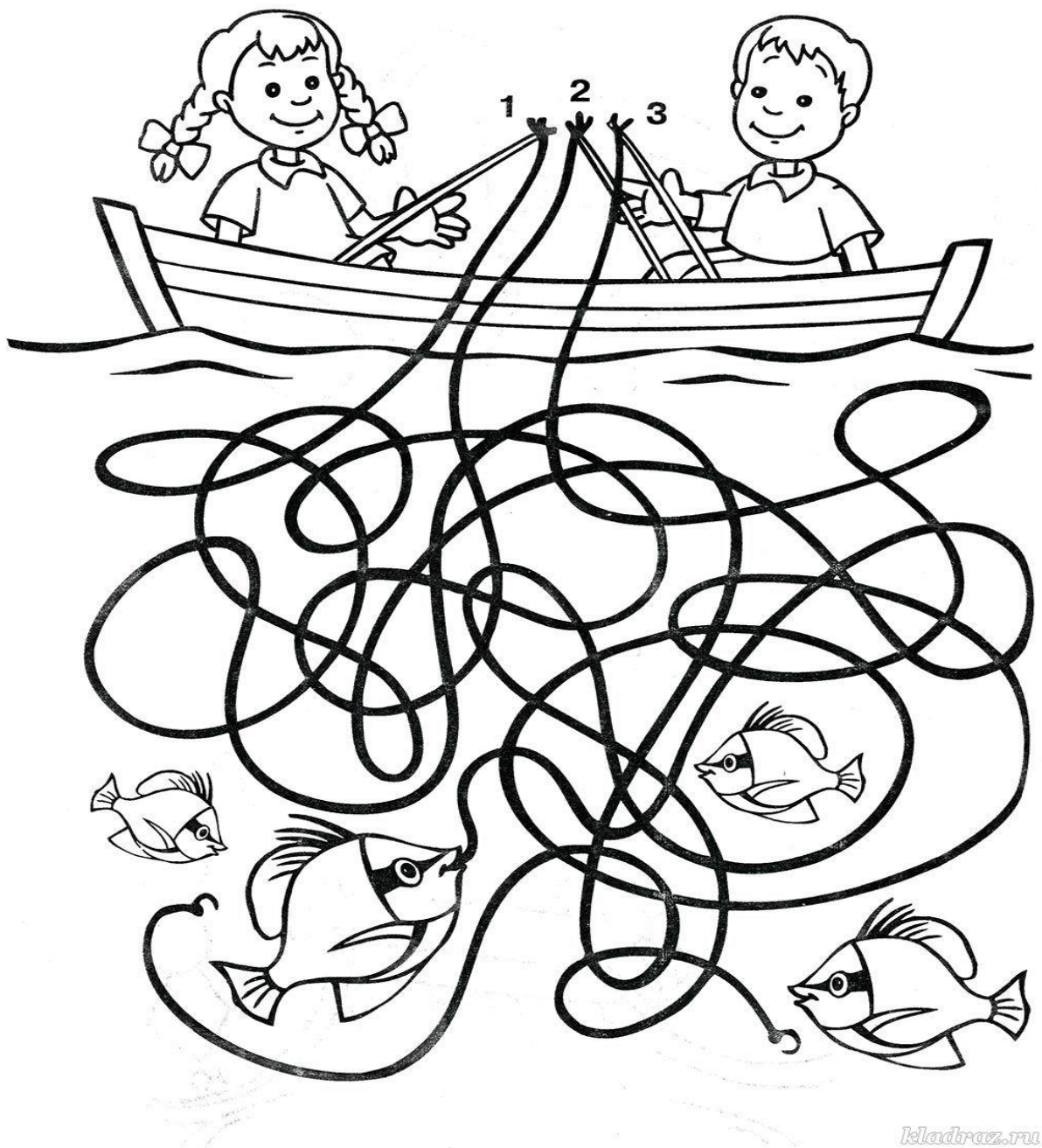
6. Спробуй скласти фігурку рибки із танграмів

7. Розв'яжіть sudoku.

8. Вгадайте, хто яку рибку спіймав.

9. Визначіть місце кожної рибки.

10. Разом із виховатем прочитай казки.

11. Розфарбуй картинку.

